

Не страляйце ў Пуціна!

Вяртаемся мы ўчора з жонкаю з царквы са святаю вярбою, а ў нас пад дзвярыма стаіць міліцыянт. І з чым, думаеце, заявіўся? Кажа, сёння ні ў якім разе не высювайцеся на балконе. — Што такое? — А Вы ня знаеце? Пуцін прыяжджае, будзе кветкі да Перамогі ўскладаць. — Ды ад нашага дому да плошчы Перамогі 400 метраў будзе! — А ўсё адно загадана на балконе нікога не пускаць.

Вось жа жонка цэлы дзень баялася да вакон падыходзіць — чорт тых расейцаў ведае!

Барыс Тумар

Каледж імя Кіта

Баранавіцкі недзяржаўны эканоміка-юрыдычны каледж з'яўляўся да Барыса Кіта з прапановай надаць Каледжу ягонае імя. Днямі прыйшоў адказ з Франкфурту: сп.Кіт даў згоду.

Руслан Равяка, Баранавічы

Адзін дзень у крэсьле

Менавіта столькі часу правёў у крэсьле начальніка сельгасупраўлення ў Астраўцы старшыня калгасу «Сьвітанак» Мастоўскага раёну Мікалай Жывушка. Прыехаў, пабачыў стан рэчаў у калгасах, дзе, дарэчы, у некаторых ужо пачалі даразаць жывёлу, і зехаў на ранейшае месца працы. А за бюджэтныя грошы яму ўжо былі падрыхтаваны катэдж.

Мар'ян Вянгроўскі, Астравец

Бясплатны суботнік

15 і 22 красавіка працоўныя, школьнікі, студэнты адпрацоўваюць суботнік. Адпаведныя распараджэнні выдалі ўсе кіраўнікі выканкамаў. Паводле гэтых распараджэнняў, ёсць усенародная просьба папрацаваць бясплатна. А заробленыя грошы куды-небудзь пералічыць. Вось вертыкаль і выконвае загад народу. У Магілёве грошы зь яго накіруюць на аднаўленьне гарадзкой больницы. Усё б добра, каб ня пэўныя акалічнасьці. Па-першае, ніхто ня ведае, колькі насамрэч будзе зароблена, па-другое, ніхто не кантралюе, куды насамрэч накіруюць сродкі.

Суды ў Бабруйску

У Бабруйску 28-гадоваму настаўніку гісторыі Алесю Чыгіру судзілі Савасцяцкіх вынесла папярэджаньне: 25 сакавіка, у Дзень Волі, Алесь прыйшоў на плошчу Перамогі з двухгадовай дачкой, якая несла ў руках бел-чырвона-белы сцяжок. На плошчы ў той дзень сабралася каля 300 чалавек. Яны толькі і рабілі, што шпачыравалі па плошчы і размаўлялі адзін з адным. Нічога не рабіў адметнага і Алесь: не выступаў, не разгортваў плякатаў. І ўсё ж яго затрымала міліцыя і абвінавачвала ў незаконным мітынгаванні. Галоўным жа доказам віны была маленькая дачка з гістарычным беларускім сцяжком у руках. Усяго 25 сакавіка ў Бабруйску было затрымана 14 чалавек, 8 з якіх — школьнікі. Суды працягваюцца.

Сымон Глазштэйн, Магілёў

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі. №16 (173) 17 КРАСАВІКА 2000 г.

ЦЫРК ЗА ДРОТАМ

Тацяна Бандарчук з Максімам Нікуліным, сынам сьліннага расейскага клоўна Юр'я Нікуліна

Сяргей Бандарчук і падступная Тацяна Цімчанка

Дырэктарку Беларускага цырку Тацяну Бандарчук арыштавалі ў той панядзелак а восьмай вечара. Яе сын, Сяргей Бандарчук, працуе ў цырку дырэктарам праграмаў. Спачатку ён не збіраўся з'яўляцца да прэсы. Але цяпер, калі стала ясна, што арыштавалі жанчыну надоўга, ён пагаварыў з журналістамі «НН».

Наконт дырэктарку пачаўся з паўгода таму, калі зь міністэрства культуры далі разумець: Бандарчук пара пайсці. Тут бы ёй і ціха сысці, як зрабіла б тое большасць людзей пры ўладзе. Але ці мог так зрабіць амбінны чалавек, які дабіўся пасады шматгадовым змаганьнем за месца пад сонцам і адчуваў за плячыма нядаўнюю падтрымку Лукашэнкі?

...На дырэктарку заяву ў органы напісала яе сяброўка. Спачатку Сяргей Бандарчук кажа — «лепшая сяброўка»... Потым папраўляецца. Да яго ня можа дайсці, як тая, хто разам зь ім забірала з радодому ягоную жонку і народжаную дачку, магла зрабіць такое: данесьці, быццам Бандарчукка вымагае ў яе хабар, потым, са шпіёнскай апаратурай пад пахаю, клікаць ахвяру на размову, перадаваць ёй пасля тут жа разыграных «сваркі» і «прымірэння» канвэрт з пазначанымі грашыма...

Паводле словаў Сяргея, грошы тыя яго маці ў свой час Тацяне Цімчанцы проста пазычыла. Пры сьведках!...

Тацяна Цімчанка таксама працуе ў цырку. Яе таксама ведаюць тысячы дзяцей і дарослых. Тацяна дрэсіруе цюлені. І цюлені тыя ёй тэрмінова спатрэбілася вывезці за мяжу. Але жывёліны гэтыя, як сьцьвярджае Сяргей Бандарчук, ні ёй, ні беларускаму цырку не належалі. А мела на іх «маёмасныя правы» расейская цыркавая кампанія, і каштава-

ла кожная жывёліна каля 15 тысяч даляраў. Такія адносіны прыняты ў сьвеце, і крыміналу тут няма. Але...

Сяргей кажа, што Тацяна Цімчанка мела блакітную мару — завесці ўласны цырк і вандраваць зь ім па сьвеце. А для цырку патрэбныя зьвяры — ня толькі ж клоўнамі весяліць публіку. Вось і хацела яна вывезці свае цюлені за мяжу любой цаной...

І свары паміж сяброўкамі адбылася. З-за таго, што Цімчанка саматугам заключыла кантракт на гастролі з варшаўскім цыркам пад той час, калі на стале дырэктаркі ляжала тэлеграма з Масквы, ад уладальніка атракцыёну — забясьпечыць выступленьне ў іншым горадзе. Потым, праўда, яго адмянілі, але згоды на гастролі ў Варшаве не далі. Таму і сказала Бандарчук сваёй падначаленай сяброўцы: цырк табе дарогі да Варшавы аплаціць ня можа... У панядзелак Цімчанка запрасіла спн.Бандарчук да сябе ў грымёрку. Быццам бы, памірыцца...

...Калі дырэктарку цырку вывоззілі ў калідор, на выхадзе перад канвоем стала жывая сыцяна з артыстаў і студэнтаў цыркавай вучэльні. Але супраць сілы не папрэш...

Сяргей Бандарчук паўтараў пад час размовы, што маці «проста падставілі», магчыма, паабяцаўшы Цімчанцы за гэта не рабіць забаронаў на вываз жывёлінаў. Магчыма. Пытаньняў у гэтай справе больш, чым адказаў. Цягам апошніх месяцаў з цырку не вылазілі правэркі — АБЭЗ, КРУ мінкульту. Тое, што выкрывала адна правэрка, абвартала другая. Але крымінальную справу за «шкоду дзяржаве», узбуджаную проці дырэктаркі пару месяцаў таму, усё ж закрылі. «За бракам складу злачынства».

Большасць супрацоўнікаў цырку тое, што адбылося зь іх дырэктаркай, лічаць ня карай за злачынства, а чалавечай трагедыяй.

Вядома, за вярсту патыхае ад

ўсяго гэтага «разборкамі сярод сваіх» — Тацяна Бандарчук працавала ў вар'ете, перш чым стаць блізкай да ўладных колаў, а Радые Свабода сьцьвярджае, што сваім прызначэньнем яна абавязаная таму, што яе пляменьніца замужам за сынам палкоўніка Замяталіна. Жыве яе сям'я ў трох-пакаёўцы ў адным доме зь Лінгам і іншымі такімі.

Мяркуючы па ўсім, мы маем новую «справу Віньнікавай», якая таксама была не апошнім, хоць і нетыповым і няясна як праніклым чалавекам ва ўладных структурах. І маем яшчэ адну жанчыну ў жудасных беларускіх турмах, умовы існаваньня ў якіх — злачынства супраць чалавечтва...

Хоць Тацяна Бандарчук чалавек зусім не беларускай культуры і манераў, згодзімся з амбасадарам Злучаных Штатаў сп.Спэкгардам, які адразу пасля арышту Тацяны Бандарчук накіраваў у МЗС Беларусі запыт, у якім запатрабаваў адзінага і галоўнага: павагі да правоў чалавека і ў яе выпадку таксама.

Тацяна Сьнітко, Алесь Палынскі

Паводле Радые Свабода

Беспрэцэдэнтная рэзалюцыя Кангрэсу ЗША пра Беларусь

Камітэт міжнародных зносінаў Палаты Прадстаўнікоў Кангрэсу ЗША ўхваліў праект рэзалюцыі ў справе Беларусі, прадстаўлены кангрэсманам Сэмам Гейдэнсанам, бацькі якога паходзяць зь Беларусі і былі ў вайну ўратаваныя сялянамі Параф'янава, што пад Докшыцамі.

Рэзалюцыя №304 асуджае рэжым А.Лукашэнкі і патрабуе ад Расеі перастаць спансараваць яго. Гейдэнсан адзначае ў сваім праекце неабходнасьць падтрымкі тых, хто пакутуе ў выніку нелегітымнага кіраваньня А.Лукашэнкі. Дакумэнт асуджае палітычна матываваныя арышты дысыдэнтаў і патрабуе іх неадкладнага вызваленьня. «Лукашэнка ўжывае тактыку зацягваньня перамоваў пад эгідай АБСЭ. Атмасфэра рэпрэсіў і страху ў Беларусі выключае любую магчымасьць правядзеньня сёлета свабодных і справядлівых выбараў», — заявіў Гейдэнсан.

У рэзалюцыі асуджаецца таксама падпісаньне саюзу з Расеяй і ставіцца пад сумнеў легітымнасьць яго, бо дэмакратычна абраны Лукашэнка летась страціў права падпісваць такія дагаворы ад імя дзяржавы. «Дамова парухае сувэрэнітэт Беларусі і волю беларускага народу», — заявіў сп.Гейдэнсан. Адзначаецца таксама, што дамова прырэчыць мэмарандуму аб гарантыях бясьпекі, падпісанаму прэзыдэнтам Ельцыным у сьнежні 94-га ў часе саміту краін-сяброў АБСЭ ў Будапэшце. Нарэшце, рэзалюцыя заклікае прэзыдэнта Клінтана ўзьняць пытаньне фінансавай падтрымкі лукашэнкаўскага рэжыму з боку расейскага ўраду. Гейдэнсан адзначае, што фінансавая падтрымка Крэму, у прыватнасьці, зьніжаныя цэны энэрганосьбітаў, дазваляе Лукашэнку ўтрымліваць вялікія паліцэйскія сілы. Дакумэнт заклікае адміністрацыю Клінтана даць Кангрэсу справаздачу з канкрэтных крокаў, дзеля таго каб прымусяць урад Расеі перастаць падтрымліваць рэжым Лукашэнкі і адмовіцца ад інтэграцыі зь Беларусіяй у вайсковай галіне.

Рэзалюцыя абяцае быць беспрэцэдэнтная. Яе падтрымалі ўжо 130 кангрэсменаў.

ФУХІМОР

Пэруанскі hombre fuerte амаль як наш — аграном, антытэарыст, «нацмен»

У нядзелю 9 красавіка ў Пэру адбыліся прэзыдэнцкія выбары, вынікам якіх стаў скандал вакол падтасоўкі бюлетэняў. Фухіморы пасьпяшаўся абвесьціць аб сваёй перамозе. Абураны шматлікімі паруханьнямі Выбарчага кодэксу, супернік цяперашняга прэзыдэнта Аляхандра Таледа вывёў на вуліцы тысячы людзей, якія выказалі свой пратэст супраць непрыкрытага махлярства ўладаў. Праўда перамагла: скрупулёзныя лічылнікі прысудзілі Фухіморы 49,84% га-

ласоў, а ягонаму галоўнаму апанэнт — крыху больш за 40%.

Калі пра Таледа вядома хіба тое, што ён неабліг эканаміст, дык Фухіморы па сваёй адвядзёнасьці займае другое пасьля Піначэта месца ў Лацінскай Амэрыцы. Маленькі, сьціплены на выгляд японца Фухіморы стаўся сымбалам жорсткай нэалібэральнай палітыкі. Пэруанскія сымпатызаны лічаць яго hombre fuerte — «моцным чалавекам».

Працяг на старонцы 5.

2 3 УСЁЙ КРАІНЫ

Два мільёны і 10 дзён у калгасе

Ашмянскія мытнікі, калі атрымлівалі заробак, не далічыліся два мільёны рублёў кожны. Ім патлумачылі, што грошы пойдучы на падтрымку калгасаў. Але на гэтым усё ня скончылася. У дадатак кожны мытнік павінен адпрацаваць на калгасных палетках па дзесяць дзён.

Мар'ян Вянгроўскі, Астравец

Ляпі, але ня сьпі

У чацьвер 13 красавіка ля Акадэміі міліцыі былі затрыманыя маладафронтаўцы Алег Базараў, Максім Рудзянкоў і Аляксей Шпрыкаў. Яны былі скопленыя нейкімі не нашмат старэйшымі за іх вернападданымі «блакітнымі хлопчыкамі» й абвінавачаныя ў расклеиваньні налэпак «Чарнобыльскі шлях — 2000. Мы — народ» (гл. на с.4).

Міліцыянты змусілі хлапцоў паказаць месца, дзе яны ўзялі налэпкі. Напалоханыя хлопцы прывялі «ахоўнікаў парадку» ў сядзібу БНФ, дзе тымчасам адбылася паседжаньне ўправы моладзевай арганізацыі Фронту. Маладзёны ў форме нахабна патрабавалі паказаць ім месца, дзе ляжаць налэпкі. Натуральна, што гэткага месца ім ніхто не паказаў, ды і налэпак у сядзібе БНФ, ясная рэч, не аказалася. Тады адзін з «блакітных», напэўна, найдацьцінейшы, папрасіў налэпак «для сябе». Урэшце, празь пятнаццаць хвілін міліцыянты пакінулі памяшканьне на Варвашэні 8, забраўшы ў Савецкую раённую ўправу нутраных спраў (гэтак цяпер мянуецца колішні РАУС) скопленых маладафронтаўцаў. Туды сама паехала й дэлегацыя на чале з Паўлам Севярыным вызваляць ахвяры.

Анэкдатычнасьць сытуацыі ў неасцярожнасьці затрыманых, узятых проста між сядзібаю Фронту й Акадэміяй міліцыі.

Віктар Мухін

Унівэрсытэтаў, як гразі

У Магілёве зьявіўся днямі шчэ адзін унівэрсытэт. Статус такі надалі Магілёўскаму машынабудаўнічаму інстытуту. Як жартуюць сьмехачы, хутка па колькасці ўнівэрсытэтаў на душу насельніцтва Магілёўшчына апырэдзіць найбуйныя сталіцы Эўропы. А што вы думалі? Цяпер у

вобласьці аж 5 унівэрсытэтаў. Аднак сказаць, што з тае нагоды пабольшала адукаваных і пісьменных людзей, пакуль цяжка. Машынабудаўнічы інстытут апошнім часам трэсьлі скандалы, зьвязаныя са шматлікімі злоўжываньнямі колішняга кіраўніцтва. Кіраўніцтва зьмянілі. Скандалы замялі. А інстытут зрабіў унівэрсытэтам. Прычым мяркуецца, што ў будучым ён стане беларуска-расейскім. Ну, бадай, з такім узроўнем адукацыі беларуска-нямецкім ня станеш.

Без падлогі, без шпалераў

Будаўнікі перажываюць сур'ёзную крызу вытворчасьці. Афіцыйная статыстыка, праўда, па-ведамляе іншае: маўляў, паказчыкі першага кварталу гэтага году вышэйшыя за леташнія на 190%. Але яны дасягнуты праз заканчэньне будоўляў зь мінулага году. А новае, як і ў старыя часы, усё ўзводзіцца паводле прынцыпу «абы фундамэнт быў». Пра вастрыню крызы сьведчыць, напрыклад, тая акалічнасьць, што ўпершыню будаўнікам афіцыйна дазволена здаваць дамы зь недаробкамі. У прыватнасьці, тынкаваць і падлагі масьціць цяпер не абавязкова. Канечне, хай дзядзька дарабляе.

Сымон Глазштэйн, Магілёў

Прыбралі вакол Каложы

У тамтую суботу ў Горадні актывісты Маладога Фронту, Маладой Грамады і Альянсу Вітаўта Вялікага правялі суботнік, чысьцячы ад смецця тэрыторыі каля Калоскай царквы. Моладзь плянуе праводзіць такія акцыі кожную першую суботу месяца, — паведамляе Беларуская Асацыяцыя Рэсурсавых Цэнтраў. Хто хоча, можа дазнавацца ў сядзібе БНФ.

Б.Т.

Сама адна

12 красавіка на плошчу Незалежнасьці зь бел-чырвона-белым сьцягам у руках выйшла Ніна Багінская. За руку яна трымала свайго ўнука.

Міліцыянты затрымалі яе і завезьлі ў пастарунак, дзе яна заявіла, што такім чынам нагадала грамадзянам Беларусі пра зьбіцьцё дэпутатаў ад БНФ у красавіку 1995 году ў залі Вярхоўна-

га Савету. Міліцыянты склалі на Багінскую пратакол аб парушэньні закону пра шэсьці і мітынгі. У хуткім часе яе маюць судзіць. Ці будуць судзіць яе малога ўнука, пакуль невядома.

Праваабарончы цэнтар «Вясна-96»

Мэра Паўлава прызналі вінаватым

12 красавіка скончыўся суд па скаргзе сп.Мезьжа на незаконныя дзеянні Баранавіцкага гарвыканкаму. У Мязяк падаў заяўку на правядзеньне 15 сакавіка пікету да Дня Канстытуцыі. Выканкам даў згоду на пікет, але не 15 сакавіка, а 22-га. Адказ быў падпісаны тады ягоным старшынём М.Паўлавым. Тым самым Паўлаў парушыў за-

кон аб сходах: можна памяняць месца правядзеньня акцыі, але ня форму і ня дзень. Таму суд часткова задаволіў скаргу В.Мезьжа і рашыў, што М.Паўлавым парушаны закон. Суд абавязаў гарвыканкам кампэнсаваць усе матэрыяльныя страты заяўніка. А вось выбачэньняў ад выканкаму суд не вымагае: няма ў нас такога закону, каб улада перад людзьмі выбачалася за памылкі.

Беларускі Гельсынскі Камітэт

За нацыстаў возьмуцца ўлады

У Горадні прадстаўнікі дэмакратычных арганізацыяў пару разоў падавалі заявы ў пракуратуру, каб узбудзілі крымінальную

справу супраць РНЕ, што яна б'е шыбы ў сядзібе Народнага Фронту і засьмечвае горад нацыскай сымбोलікай. Нарэшце пачаўся разгляд заяваў.

Б.Т.

12 дзетак загінула на Віцебшчыне

За тры першыя месяцы году на Віцебшчыне адбылося 352 пажары. У полымі загінуў 71 чалавек, зь іх 12 дзетак. Праці мінулага году намнога больш: за ўвесь мінулы год пажары ўкралі ў нас 181 жыцьцё, зь іх 13 дзіцячых. Вядома, найбольш пажараў узімку, калі ў грубках паліцца.

Андрэй Аляксандраў, Наваполацк

Лісты ў рэдакцыю

У нас у Коханаве

Усплэк нацыянальнай і дэмакратычнай актывнасьці грамадства дайно перайшоў мяжу Менску. Усё часцей і часцей можна прачытаць пра пікеты, вывешаныя сьцягі ды напісы на сьценках у Віцебску, Магілёве, Горадні. Нават у райцэнтрах гэта становіцца звычайнай зьявай. Але ўсе пералічаныя вышэй паказчыкі актывнай прысутнасьці неаб'якавых да Беларусі людзей зусім, праўда, як бы ня тычацца мястэчак, вёсак, жыхараў каторых складаюць амаль траціну насельніцтва краіны. Але ёсьць і выніткі, хоць іх небагата.

Ня буду казаць за ўсіх. Раскажу пра ллюбое мне мястэчка Коханавя. Пра дзейнасьць NGO's, патрыётаў і проста звычайных людзей.

Каб было нейкае ўяўленьне пра Коханавя — крыху інфармацыі. Жыхароў каля 6 тысячаў, людзі, што зьехаліся з усяго былога СССР, школа на 1200 вучняў, вучэльня, два экскаватарныя заводы, ЖБВ і шмат дробных прадпрыемстваў. Знаходзіцца між Воршай і Талачыном, на шляху «з азіятаў у эўрапейцы» — трасе Масква-Менск.

Як бачым, патэніцыялу для эканамічнага разьвіцьця хоць адбаўляй. Але ж больш за палову мужчынаў мястэчка езьдзяць на заробкі ў Расею. А адтуль, наадварот, прыяжджалі «газавікі, калі газправод «Ямал — Заходняя Эўропа». Перапорцілі шмат якіх нашых беларускіх дзяўчат, увогуле, адчувалі сябе невядома кім, што хацелі, то рабілі, пакуль нашыя хлопцы не набілі ім пару разоў морду.

Вось прыкладна з таго часу (1997) і пачала стварацца моладзевая арганізацыя «КРАМ» (сёньня яна ўжо зарэгістравана), колькасць сяброў якой складае больш за 20 чалавек (пераважна студэнтаў). «КРАМ» выдае моладзевую газэту «Золак» (выйшла 4 нумары), праводзім канцэрты, спартовыя спа-

ПАЗЫТЫВЫ

НА ТАБЛЕТКІ!

Каб мы жылі ў радасьці, вырашыла начальства скараціць выдаткі на ўласнае ўтрыманьне. Маўляў, ня толькі ж народ для ўраду, але і ўрад для народу.

Паводле зьвестак інфармацыйных агенцыяў, агульнае скарачэньне бюджэтных выдаткаў на ўтрыманьне органаў дзяржаўнага кіраваньня складзе 4 135 162 000 рублёў.

Каб гэтыя грошы не марнаваліся, яны будуць пералічаныя ў адмысловы фонд і там зарэзерваваныя «на дадатковыя пільныя патрэбы аховы здароўя».

Гэта правільна. Па-першае, у выніку разьвіцьця краіны няясным спосабам пільныя патрэбы аховы здароўя абавязкова ўзьнікнуць. Па-другое, сума ашчаджонных грошай падаецца вялізнай толькі на першы погляд. Бо калі добрасумленна падзяліць тыя грошы паміж грамадзянамі, то кожнаму дастанецца 1 рубель і 13 капеек на дзень. Але ж капеек у нас няма, і гультаі-грамадзяне могуць пабіцца, дзялячы грошы.

Зь іншага боку, сума падаецца

ца малой, толькі калі яе падзяліць на ўсіх, з каго яе зьбіралі. У пераліку ж на аднаго чалавека сума падаецца не такою малою: у выніку зьбядненьня чынавенства ўсяго на 10%, асабісты Лукашэнкаў фонд, празь які будзе ісьці дапамога больніцам, павялічыцца на 34%.

Добры набытак, у 12 разоў большы за выдаткі на падтрымку гаспадарак сялян-аднаасобнікаў. Ці то фэрмэраў, як іх клічуць нашыя правадзіры, каб ня сорамна сябе было зваць сэнатарами ды губэрнатарамі.

Ніякавата робіцца, калі пільней прыгледзіцца да гэтага атракцыённа нечуванай шчодрасьці. Бо ёсьць жа такія багатыя артыкулы бюджэту, не раўня гэным плянавым выдаткам на «дзяржаўнае кіраваньне і мясцовае самакіраваньне».

Гэта ж толькі першы са

шматлікіх накірункаў бюджэтных выдаткаў. З пункту гледжаньня шараговага спажыву паслуг раённай паліклінікі вельмі хочацца запазчыць на пільныя патрэбы аховы здароўя, напрыклад, з 12 мільярдаў рублёў, якім наканава на трапіць у бюджэт Саюзу Беларусі і Расеі, з аплаты за сяброўства, так бы мовіць.

Прывабна выглядаюць таксама выдаткі на нацыянальную абарону (69 мільярдаў), праваахоўную дзейнасьць і забесьпячэньне бясьпекі. Апошняе, праўда, лепей не чапаць, кажучы разумныя людзі. Бо 128 мільярдаў, на іх прызначаных, навет мала. БТР — ня трактар, ратэйлер, навучаны людзей грызці, — не калгасная карова, а лепшыя ў свеце беларускія спэцназаўцы... Гэта табе не калгасынікі: не дасі колькі месяцаў зарплаты — парвуць, як мойву, і дэмакратычная грамадзкасьць

не дапаможа.

З астатніх і браць асабліва няма чаго. Але, той бяды, вернемся да нашых цікавых бюджэтных назіраньняў. Калі ўсе дадаткова пералічаныя ў рэзэрвовы фонд грошы пойдучы на ахову здароўя, дык яна пабагацее на 5%.

Гэта вельмі добра. Дзіўны толькі спосаб, у які клапатлівая дзяржава перадае грошы патрэбным людзям. Гэныя ж 4 135 162 000 рублёў спачатку рупліва зьбіралі падаткавыя органы, потым пералічвалі адмыслоўцы з банкаўскіх і фінансавых структураў, правяралі кантралёры васьмёх гатункаў, прадстаўнікі ўсіх галінаў улады думалі, як іх разьмеркаваць... Прымалі-прымалі бясцэнныя Лукашэнкавы парлямэнтары бюджэту, і во на табе: пераразьмеркаваць.

Пабачыш усё гэтае ды падумаеш, якія цікавыя адносіны ўзнікаюць у нашай краіне паміж грамадзянамі дзеля здабычы і разьмеркаваньня грошай на розныя патрэбы іхнай сьупольнасьці.

Міхал Залескі

РАЗЬМЕРКАВАНЬНЕ: TO BE OR TO OBEY

Вясна — час буяннага пачуццяў, час адраджэння згубленых надзеяў. Для выпускнікоў жа беларускіх вышэйшых ды сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў — гэта пэрыяд, калі радзіма згадвае пра тое, што яна палка кахае іхную беспэспэктывную будучыню, якую радзіма тая аж стогне — хоча зрабіць шчаснейшаю. Лукашэнка надоечы сказаў, што ніводзін з маладых спецыялістаў не застанеца бяз працы — маўляў, во як дзяржава клапаціцца пра цывет нацыі. Ніхто, праўда, не спытаў у тых самых выпускнікоў, а ці хочуць яны тое працы.

Ясна, што агульнае нежаданне ісці па разьмеркаваньні (гучыць, як “па этапе”) абумоўлена зьольшага мізэрна малымі грашыма, якія плоціць дабрадзейная дзяржава бюджэткам. І калі мэдыку, прыкладам, амаль заўсёды можна падзарабіць “на леваку” ці “падарункамі”, дык маладому пэдагогу — галоўнай ахвяры дзяржаўнага постВНУшнага тэрору — так і не давядзецца грызці ўсе два гады нічога, акрамя граніту савецкай мэтодыкі ды дыдактыкі з надзіва таленавітымі (ад радыяцыі, мабыць) маргіналішчамі. Няўцям месцачковаму мэнскаму істэблшмэнту, што якасьць выкладаньня проста прапарцыянальная суме аплаты працы. І гэта датычыць, безумоўна, ня толькі настаўнікаў. Уцям, відаць, наступнае: тупой нацыяй лягчэй кіраваць.

Яшчэ адна важкая прычына — любоў да Менску. Няхай сабе

“вялікая вёска”, няхай сабе на ягоных спальніках няк ня лепш, чым на змрочных мікра-раёнах Баранавічаў ці Воршы, але ж гэта сталіца, тут, нават працуючы на прызначаным месцы, можна тое-сёе падзарабіць. Дый піва тут свьяжэйшае і смачнейшае. І мэтро ёсьць, і рэстараны, і ўсё такое. Таму выпадкі любові да былой радзімы сярод студэнтаў-неменчукоў нагэтулькі рэдкія, што амаль не ўплываюць на агульную тэндэнцыю ўцёкаў у стольны горад беларускі.

А яшчэ ёсьць дзікае аслабленьне, у першую чаргу, на самога сябе: якога алігахрэна трэ было дзяўбіць тыя навукі, шалёна пісаць “шпоры” ды “бомбы” перад экзаэнамі, прасіцца ледзь не на каленях “Не выганяйце, я больш ня буду!”, калі камісар-разьмеркавальнікам да лямпачкі, які ў цябе сярэдні бал — 3,1 ці 5,0. Галоўнае для іх — тваё пэрыфэрыянае паходжаньне.

Прапіска — вось што ратуе калі не ад разьмеркаваньня, дык ад засылу ў “зюзякавічы”. Вельмі, дарэчы, добрая нагода для высьвятленьня сваёй генэа-

лёгіі па гарызанталі: мае аднакурснікі, хто не прыжаніўся, кінутыя шукаць сваякоў-менчукоў, абы-якіх, толькі б менш зьдэрглі за прывілейны статус сталічнага жыхара. Бо кошты дзікія. Тут трэба разьдзяляць прапіску часовую ды сталую. Часовая нам не падыходзіць, бо разьмяркоўваюцца выпускнікі паводле сталага месца жыхарства (маецца на ўвазе хата тваіх бацькоў). Кошты ж на сталую вагаюцца ад 550 зялёных у самых міласэрных гандляроў індугенцыямі да 1200 у самых сквалпных патрыётаў гораду на Нямізе. Фокус у прыпіскай у якім заводзім інтэрнаце цяпер можа прайсці толькі з суперлаханутай альбо хцівай загадчыцай самай выбітнай саўковай установы.

Можна легальна застацца працаваць у Менску і тады, калі ты маеш прапіску ў Менскім раёне. Там кошты ніжэйшыя: летась нейкая напаўпадпольная кантора пхала сталую прапіску ў Бараўлянах за 400—500 баксаў. Заглядвайце ў “із рук в ноги”. Калі пашукаць, можна наравца і на што танейшае. Але тут спадзявацца варта толькі на халыву. Мой сябра з ангельскага факу паехаў на першым прыградным аўтобусе ў нейкую вёску з 200 далярамі ў кішэні: болей не было. Зайшоў у першую хату, другую... Гадзіны праз тры патрапіў да нейкай бабулі зь дэдама, якія “прасялілі ўнучыка” за сотку. І яшчэ дзялёчкі далі ўнагруд... Афармленьне прапіскі, што праўда, справа няскорая. Асабліва пільна адсочвае “ліміту” падаткавая паліцыя — “наложніца”, як яе міла клічуць у народзе. Таму мець сваяка-менчука карысна і дзеля меншых фармальнасьцяў пры беганьні па пацучыных канцылярыях.

Яшчэ варыянт — прыжаніцца да мянчуккі (ці выскачыць замуж, што нашмат прасцей). Канечне, долі прымака не пазайздросьціш, але...

Увогуле ж, пазалетась Канстытуцыйны суд прыняў пастанову, паводле якой абвешчалася неправамоцнай дыскрымінацыя наймітаў па іхным штампіку на 22-й старонцы пашпарту. Аднак менская мэрыя разам з гарвыканкамамі абласных цэнтраў, што падтры-

малі вэртэкальную ініцыятыву, не паддалася на правакацыю і выпусціла “контру”: дазвалялася працаваць у Менску толькі тым не-менчукам, якія рэальна і ў час могуць прыяжджаць на працу зь месца, дзе яны прапісаныя. Дзеля гэтага прапрыемства-наймач мусіць пазавіхацца з дадатковымі хадайніцтвамі. Як чыноўнікамі вызначаецца магчымасьць своечасовага прыезду грамадзяніна на месца працы — празь сьледчы экспэрымэнт ці празь кіданьне банкноты (Лінкальня ці яго Мэмарыял) — для ўсіх застаецца загадкай.

Пры ўсім гэтым маладыя спецыялісты два гады ня могуць быць нанятыя на працу, што не адпавядае іхнай спецыяльнасьці. Таму ін’язуцы, да прыкладу, маюць дадатковы шанец для адмазкі ад школы: відавочнай сувязі паміж працай настаўніка і дадзеным нам “філёлігам” няма. Яшчэ адна зачэпка ёсьць.

Менавіта на такіх прымітыўных зачэпках і будзецца зараз супрацьдзеянне дзяржаве: мы вымушаныя адваёўваць свае правы літаральна па крыжах. Шмат што залежыць, як той казаў, ад пэрспэктыўнасьці прафэсіі. Калі на культмасработнікаў ды настаўнікаў асабліва не звачаюць, дык у “Бздзіры” (колішнім РТТ), паводле чутак, здаўна існуе практыка перакупу выпускнікоў, калі маладыя спецыялісты, падпарадкоўваючыся замовам уладных структураў, едуць на патэнцыйнае месца працы, а пасля элемэтарна выкупаюцца “фірмачамі” (не абавязкова прыватнымі), застаючыся на вытворчасьці выключна фармальна, дзеля галачкі ды налічэньня той вельмі эфэмэрай пэнсіі.

Я сяджу ў Менску і думаю, што ж мне рабіць: ехаць у грабаны Барысаў ці не. Дзяржава робіць так, што ў правінцыялаў большых пэрспэктываў няма. Калі ты, прабачце, калхознік, дык у гэты самы калхоз і мусіш ехаць.

Я малады чалавек. Я мог бы “зрыць” на Захад, але не хачу, бо там усё не па мне, там адны буржуі, там усё па спэцыфічных раскладах, мне не разумелых. Але мне, паднявольнаму ін’язуцу,

цікава, што думае Лукашэнка пра тысячы дзяўчынаў, якія хапаюцца за любыя магчымасьці ўладкаваньня сваёй долі шлюбным шляхам: адсотак беларускіх прыгажуняў, што ахмураюць іншаземцаў, такі высокі, што ня пройдзе і дзясятку гадоў, як на вуліцах Беларусі мужыкі будуць толькі раздражнёна бурчэць і езьдзіць шукаць жонак у якую Расейшчыну. Калі цяпер маскоўскія ды менскія дзяўчыны яшчэ могуць паспаборнічаць у адной вагавай катэгорыі, дык у найбліжэйшай будучыні небясьпека для генафонду нацыі будзе сыходзіць не ад Чарнобылю, а ад браку маладых, слабых, прыгожых.

Толькі два выйсьці — ісці або ня йсці. Мая сяброўка з Рыгачэву (“мэтавічка”) “забіла” на разьмеркаваньне ды проста сядзела ўдома, ганяла балду. Праз тры месяцы прыйшла позва. Нахабны сьледчы “рэкамэндацельна” папрасіў напісаць тлумачальную, на што дзяўчына запатрабавала паказаць закон, які прымушаў бы яе даваць справаздачу адносна ейнага асабістага жыцьця. Гісторыя скончылася скандалам: дзеўчыне прыгразілі 15 суткамі (“Сьнег пачысьціць, як дзяцей ня хочаш вучыць!”), і яна панічна, на наступны дзень, зьехала ў Менск, дзе ўдала праце сакратаркай і па сеньня.

Сярод іншых практычных установак магу адзначыць сыход у “акадэмку” ці простае адлічэньне на 5-м курсе: узнаўляючыся праз год на платнай аснове, вы пазбаўляецеся ад рызык быць разьмеркаванымі. А за час “акадэмкі” грошы на паўгоду платнага навучаньня можна элемэтарна зарабіць.

Неблагім мэтам дзяўчынецца і другая вышэйшая адукацыя. Так, яна платная, але і тут самыя вялікія шахраі знаходзяць выйсьце: здаюць іспыты, прыносяць у школу паперку, што наступілі (адміністрацыя ня мае права замяняць прафэсійнаму ўдасканаленьню маладых кадраў), а ў самой ВНУ вучацца сэмэстар, да скрайняга тэрміну неаплаты за навучаньне. Цябе, ясна, пад Новы год адлічаць, але што з таго: разьмеркаваньня ты шчасліва пазьбег.

Тэма неабсяжная, шмат і шляхоў змаганьня супраць галоўнага прыгнятальніка нашага часу ды народу — дзяржавы. Галоўная парада: будзьце арыгінальнымі. А тым-сім дапамагчы змогуць, напэўна, у ЗБСе: (017) 232-27-43. І, як казалі мая выкладчыца правазнаўства, што даволі цесна звязаная зь “Імі”: “Рабаты, Канстытуцыя за вас!”

Анатоль Прасаловіч

борніцтва, віктарыны. Акрамя «КРАМУ» ў нас яшчэ ёсьць КХП БНФ, ТЕМ, надыяна стварылі Малады Фронт. Так што з «трэцім сэктарам» у Коханаву поўны ОК. А вось з уладамі... На ліку толькі аднаго «КРАМУ»: прыезд КГБ з Воршы — адзін раз, выклік у раённую пракуратуру — адзін раз... Але гэта ўжо асобная гісторыя...

Дастойным нашай і вашай увагі ёсьць эфэктыўны сродак барабь з надпісамі на сьценнах, які вынайшла наша ўлада. Усё вельмі проста і галоўнае — танна... 25 сакавіка мясцовыя патрыёты зрабілі графіці на сьценнах мясцовай крамы. На паўсядзёны лунай Наш Сьцяг з надпісам унізе «Belarus, zmahajsia!» Графіці пратрымалася цэлыя пяць дзён. І тут пачынаецца самае цікавае. Старшыня пассавету (у нас гэта жанчына) тэлефануе ў краму і папярэджвае прадаўцоў, што, калі яны ня хочуць разьвешацца з працоўнымі месцамі, надпіс мае быць замаляваны. Ну, Вы ж ведаеце наш горды народ. Як вы думаеце, што яны зрабілі? Правільна. Скінуліся па тысячы рублёў, найнялі двух алкашоў, якія і замалявалі крамы супраць «юных падпольшчыкаў».

Раю пашырыць коханайскі досвед на ўсю краіну. На чым доме ці ўстанове напісалі нешта недазволенае, тых выганяйце з дому, і няхай замаляваюць. Можна пад наглядом амоні з бронетранспарцёрамі. А ня могуць, хай плацяць адкупнога.

А ў Коханаве 25 сакавіка невядомымі патрыётамі быў вывешаны яшчэ і сьцяг, нацягнуты на радыёдрот паміж двума пяціпавярховымі дамамі. Зьняты электрамэнтэрамі толькі апоўдні 3 красавіка.

Кастусь Зьмітрыевіч, Коханавы

РНЕ па зубах

У нашай школе пачалася прапаганда РНЕ. Усё больш хлопцаў, пачынаючы з 8-е да 11-е класы пачалі насіць значкі з нацысцкай

свастыкай, сталі ваўкавата глядзець на хлопцаў, якія размаўляюць па-беларуску.

Вось быў такі выпадак. Адзін хлопец нёс газэту «Варас» (напэўна, чытаў на перапынку), а на яго наляцелі РНЕўцы, пачалі яго біць, прыгожа сталі апранацца (кашуля, пінжак і ўсё такое). Адным словам, падціснулі хвасты.

Не дамо нацыстам несць сваю прапаганду! Не дамо прыніжаць і біць беларусаў!

С.П. (Rambol), Віцебск

Што параіць Малады Фронт?

Дзіўны дакумэнт атрымалі надыяна школы Барысаўскага раёну. Барысаўская раённая арганізацыя ВПСМ рэкамэндуе кіраўнікам школ правесці акцыю «Моладзь супраць злачыннасьці» і віктарыны па гэтай тэматыцы, а таксама конкурс плякатаў і насьценгазэтаў «Моладзь за здаровы лад жыцьця». Вядома ж, з злачыннасьцю трэба змагацца. Хоць віктарынамі, лекцыямі, дыскаўкамі. Дый здаровы лад жыцьця добрая штука. Спадзяюся, што ў ВПСМ ён заведзены. Адно што пытаньне некаторыя паўстаюць. Ці можа грамадзкая арганізацыя даваць указаньні (хай сабе й «рэкамэндацыі») дзяржаўным установам? Чаму хлопчыкі ды дзяўчаткі з барысаўскага ВПСМу не паедуць самі ў раён ды не зоймуцца выхаваньнем здаровага ладу жыцьця? Ды яшчэ: а што рабіць кіраўнікам школ, калі «рэкамэндацыі» будзе дасылаць ня толькі ВПСМ, але й, напрыклад, ЛКСМБ, Маладая Грамада і Малады Фронт?

Зьміцер Бярэзін, Барысаў

«Наша Ніва» — газэта тваёй вясны

26 красавіка — Чарнобыльскі Шлях, 1 траўня — Дзень Салідарнасьці. «Наша Ніва» будзе першай пісаць пра ўсе гэтыя падзеі.

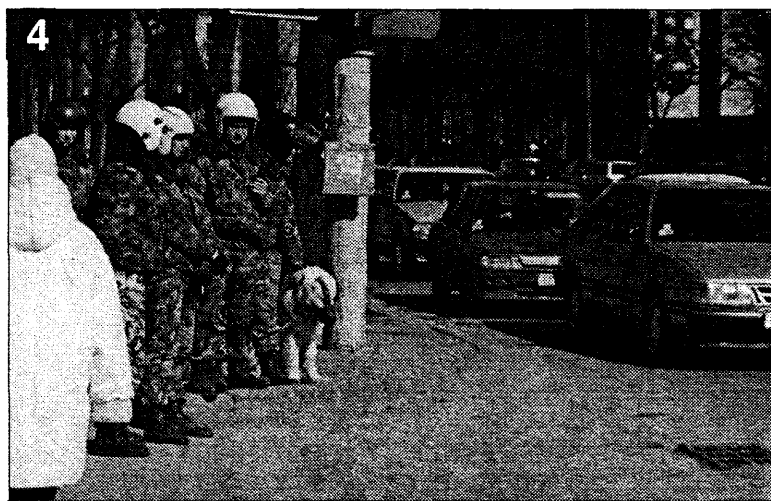
Вясна-2000 — з «Нашай Нівай»

«Наша Ніва» — гэта 12 старонак інфармацыі і камэнтараў пра падзеі ў Беларусі і сьвеце, беларускі погляд на ўсё, паўнакроўная беларуская культура, не зьнявечаная савецкай, жывы голас незалежнага беларускага грамадства. Дык падпішыцеся, калі ласка! Падпісны індэкс 63125. Падпіску на «НН» прымаюць на любой пошце, у любым шапіку «Белсаюздруку».

Падпіска на два месяцы каштуе: для менчукоў на шапкі ці краму «Белсаюздруку» — 780 руб. (на кожны месяц — 390 руб.); звычайнай на пошце ці ў «Белсаюздруку» — 878 руб. (на месяц — 439 руб.)

Менчукі! Падпіска на шапкі вельмі зручная: абыхдзіцца таней, чым купляць, а забіраць можна хоць у панядзелак, хоць калі хочаш, нават празь месяц. Прымаюць яе амаль ва ўсіх шапіках.

«Наша Ніва» — простая мова Беларусі

спорт

БТ І БТРЫ

Ну, што нам усім рабіць? Ну, няма ў нашай тэлевізіі грошай на нармальную працу. На адзінаццаць выхадаў АТН штодня грошы ёсць, а на спорт няма. Дзяржава ў асобе свайго шэфа любіць хакей, але яшчэ больш любіць палохаць народ БТРАмі. Таму на вайсковыя вучэнні ў Менску грошай не бракуе, а на трансляцыю чэмпіянату свету з Санкт-Пецярбургу не стае. Вось і прыходзіцца тэлевізійшчыкам запускаяць у эфір новы рэкламны ролик: «Падайце, калі ласка, каго шчэ не дадушылі, можа пацешымся за нашых...» Або спадзявацца, што ў «засеках бацькі» нешта засталася, і ён у апошні момант шчодрай рукою падзеліцца.

А тут яшчэ й футбол знянацку пачаўся. У першым туры дэль монстраў «Белшына» — БАТЭ, круты матч у Берасці «Дынама» — «Славія», але нічога гэтага мы ня бачым. На бабруйскім стадыёне нейкія праблемы, а Берасце так далёка, што БТшнікам ехаць туды задорага. А сваёй перасоўнай талестуды там няма. Вось і паказваюць гульні ў Менску, нейкія «Тарпеда» — «Лякаматыў», і яшчэ дзякуй Богу, што ўвогуле нешта паказваюць.

Тое ж з Алімпіядай. Проста дзіва, што нам хоць нешта пакажыць: адкрыццё-закрыццё ды фіналы па барацьбе й гімнастыцы. Можа й на веславаньне наскрабучь. Праўда, баюся, з-за таго ня ўбачым ня тое што тэніснага

матчу на Кубак Дэвіса з Швайцарыі, але й футбольнага адборачнага матчу чэмпіянату свету з Польшчы.

А самае цікавае, што ў тэлебачаньня й не павінны быць грошы на паказ спаборніцтваў. Дакладней, грошы мусяць быць, але ўсе папулярныя трансляцыі мелі б аплочваць фундатары за рэкламу! Але гэта не пра нас. У нас няма фундатараў, у нас ёсць вашыя блохі, спэкулянты й перакупшчыкі. У нас жа калі ў каго баксы ёсць, ён нікому пра гэта ня скажа. Інакш спачатку ягоня ролікі пракруцяць, а потым самога падаткавымі інспекцыямі — у бараноў рог. «Дзякуй, бусьлік, але адкуль у цябе грошы?!» Так што фінансаў для БТ можа падкінуць толькі адна фірма — таварыства зь неабмежаванай безадказнасьцю ў Чырвоным доме. Калі ад БТРАў застануцца.

Таму глядзець мэгасэрыялы «Выступ правядыра ў Палаце» ды «Сэлектарная нарада». З дубляваньнем на радыё. Рэкламу на такія мыльныя опэры ня знойдзеш, затое яны й выдаткаў не патрабуюць. Два-тры апараты ды чалавек за пультам — і палова эфірнага дня поўная. А ў вольны час можна паправіць рэкламныя застаўкі для расейскіх каналаў на просьбу нейкага віцэ-прэм'ера. Замест «рэклама ў Беларусі» — «рэклама в Беларусі». Што ўжо й робяць на НТВ.

Арцём Лук'яновіч

ЛЮСТРА ДЗЁН

Наша Ніва [16] 17.04.2000

дзе варта быць

Вялікдзень

Каталікі, уніяты і пратэстанты Беларусі ў наступную нядзелю сьвяткуюць Уваскрасеньне Хрыстова. Усяночная служба для беларусаў-каталікоў усходняга абраду (уніятаў) пачнецца 23 красавіка апоўначы, як звычайна, у касцёле Сьвятога Роха (на Залатой Горцы). Асьвячэньне пасак пад раницу.

Унія

Мужчынскі камэрны хор «Унія» сьпяваў велікодную музыку 15 красавіка а 18:00 у касцёле Сьв.Сымона і Алены. А 23-га кіраўнік «Уніі» Кірыла Насаеў правіць велікодны канцэрт ужо з іншым хорам — Менскай музвучэльні імя Глінкі. Цьвік канцэрту — прэм'ера Манюшкавай «Вастрабрамскай літаніі». Месца і час — тыя самыя.

Жывёлы для мікрафону

Не, гэта ня новы цыркавы нумар — проста ў Менск прыяжджае ангельскі гурт *The Animals*, па-наску — «жывёлы». У анонсе канцэрту з патасам паведамляецца, што *The Animals* — сусьветная легенда і клясыка брытанскай рок-музыкі. Выступае гурт у «каралёўскім» складзе: Джон Стыл, Гілтан Валентайн, Дэйв Роўбэры, Джым Родфард ды Тоні Лідл. 20 красавіка а 19-й у залі «Менск» музыкі абацаюць папешчы беларускіх фэнаў «гітом усіх часоў і народаў» пад назвай «Дом сьвятальнага сонца» ды іншымі песенькамі. Квіткі нятанныя — ад 7 да 50 тысячаў.

Рэп-фэст

У суботу 22 красавіка ў сталіцы адбудзецца першы рэп-фэстываль. Лепшай рэп-камандзе 1999 году ўручаць прэмію *Beat Sound*. Госьці фэстывалю — рэп-гурт з Украіны «Забітыя рэпам». Дэлегавала яго ўкраінская гіп-гоп-

асацыяцыя. Фэст пачнецца а 18-й у клубе «Менск» (пр.Скарыны 84/1). Цэны на квіткі: папярэдне — 2300, у дзень фэстывалю з флерам — 2800, без яго — 3300.

Палякі на вайне

Вайна ў Босьніі сьціхла зусім нядаўна, а палякі ўжо зьнялі пра яе фільм. «Дэмань вайны» — стужка рэжысэра Ўладзіслава Пасікоўскага (1998). Зьвяз польскіх міратворцаў на чале з маёрам Келерам накіраваны ў Босьнію. Загад: ніякіх узброеных умяшальніцтваў. Але калі на небясьпечнай тэрыторыі, кантраляванай бандай Скіджа, робіць аварыйную пасадку самалёт з польскімі жаўнерамі, Келер са сваёй камандай ідзе на падмогу. 17 красавіка, 18.30, аўд.571 Бельдзяржпэдунаўэрсытэту. Уваход вольны. Прадстаўляе фільм Максім Жбанкоў.

Творца і ўлада

Якія дачыненні маюць

творцы ўлады і ўладары над творчасцю? 18 красавіка ў Беларускам калегіюме на гэты конт разважае паэт Леанід Галубовіч, які толькі што даў зарок болей не пісаць вершаў. У 18.30 — лекцыя «Творца і ўлада». Заля бібліятэкі імя Янкі Купалы.

Турнэ Народнага Альбому

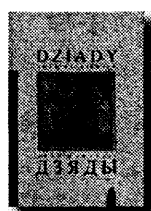
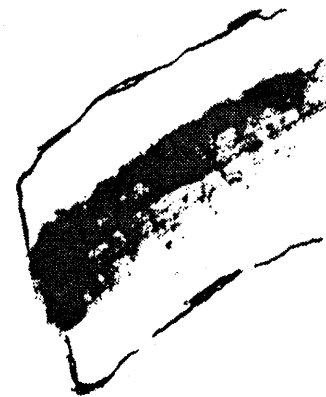
«Народны альбом» быў прадстаўлены ва Украіне, на Міжнародным тэатральным фэстывалі «Містэцкіх бэрэзіля» ў Кіеве. Цяпер музыкі рыхтуюцца да турнэ ў Беларусі. Да канца красавіка «Народны альбом» маюць пачуць у Гомелі (23 красавіка), Магілёве (22 красавіка), Горадні і Віцебску.

Алесь Кудрыцкі

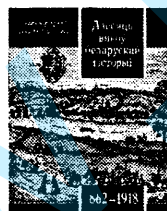
чарнобыльскі шлях 2000

26 красавіка

МЫ – НАРОД!

Два тамы дзвюхмоўнага выданьня «Дзядоў» Адама Міцкевіча ў перакладзе С.Мінкевіча.

«Дзесяць вякоў беларускай гісторыі» Ул.Арлова і Г.Сагановіча.

Пра набыццё можна даведацца праз тэлефон (017) 227 78 92

19 красавіка (серада) у канцэртнай залі «Менск» адбудзецца прэзэнтацыя альбому

«ВОЛЬНЫЯ ТАНЦЫ: НОВАЯ АЛТЭРНАТЫВА»

з удзелам беларускіх гуртоў «NRM», «Нейродюбель», «Крама», «Крыві», «Палац», «Уліс», «Тройца», «Новае Неба», «Лявонь» і гасцёў зь Белаполю (Польшча) — гурта «R.F.BRANA».

Пачатак а 19-й.

Праход журналістаў па папярэдняй акрэдытацыі.

14 красавіка адкрылася выстава «Адраджэньне-2000» творчай суполкі «Пагоня» Беларускага Саюзу Мастакоў. Выстава прысьвечаная 82-м угодкам Беларускай Народнай Рэспублікі і працягнецца да 25 красавіка.

Ласкава запрашаем: Нацыянальная мастацкая галерэя «Палац Мастацтва» (Менск, вул. Казлова 3).

Прыгоды Віні-Пуха

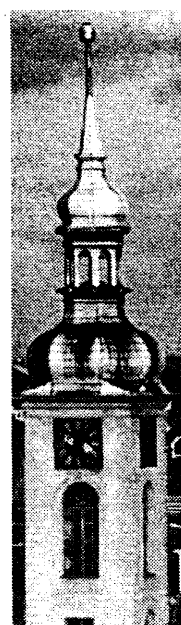
«ЖЫЦЦЁ ЖУКОЎ», «МЕЧ У КАМЕНИ», «БАЛТО», «АЛІСА ў КРАЇНЕ ЦУДАЎ», «ПРЫГАЖУНЯ ў СОННЫМ ЛЕСЕ» — мультыплікацыйныя фільмы, дубляваныя па-беларуску актарамі вядучых менскіх тэатраў.

«АЗБУКА ДЛЯ МАЛЕНЬКІХ», «ЕХАЎ КА-ЗАЧНІК БАЙ», «ЦІК-ТАК ХОДЗІКІ», «БЕЛАРУСКІЯ НАРОДНЫЯ КАЗКІ», «СТОЙКІ АЛАВЯННЫ САЛДАЦКІ + КАЛІФ-БУСЕЛ» — аўдыёкасэты з запісамі казак, калыханак, песеньяў для маленёк беларусаў.

Цяпер і ў Віцебску: вул. Гоголя 14, крама «Сучасьнік»

Кошт відэакасэты — 2 000 руб., кошт аўдыёкасэты — 600 руб. Зьвяртайтесь на тэл.: 8 (017) 228-45-88.

Касэты можна замовіць, пералічыўшы грошы звычайным паштовым пераказам на рахунак ЗАТ «Сотвар» р/р 3012000000195 ф-л №506 ОАО СБ «Беларусбанк», г.Мінск код 809. У графе «Для пісьмовага паведамленьня» напішыце, якую касэту вы замаўляеце.

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

Новыя хвалі ад 26 сакавіка 2000 году

ЧАС	kHz	ХВАЛІ	ЧАС	kHz	ХВАЛІ
18:00 - 19:30	7295, 9610, 11725, 15565	41, 31, 25, 19	22:00 - 23:30	6105, 9535, 9750, 11865	49, 31, 25
			06:00 - 07:00	6065, 7295, 9635, 9750	49, 41, 31

Сярэднія хвалі — 576 і 612 кгц

Адрас: 220005 Менск -5, п/с 111; Vinohradska 1, Praha 110 00 CZ

Інтэрнэт: WWW.SVABODA.ORG

НАСТРОЙЦЕСЯ НА «СВАБОДУ»!

Праця са старонкі 1.

Альберта Фухіморы ўжо 62 гады: ён нарадзіўся ў Ліме, у сям'і японскіх эмігрантаў, якія жылі зь нядрэннай штогадовай рэнты (ягонае прозьвішча па-японску азначае «лясная гара»). Трэба, увогуле, адзначыць, што японцаў у Пэру — каля 70 тысячаў (0,3% насельніцтва краіны), і яны, побач з крэоламі, валодаюць большай часткай багаццяў дзяржавы. Адукацыю Фухіморы атрымаў на матэматычным факультэце Ўісконскага ўніверсітэту, а па вяртанні на радзіму стаўся спачатку прафэсарам аграноміі ў Нацыянальным Аграрным Універсітэце Пэру, а пасля ўзяў гэтую ВНУ пад сваё крыло: быўшы ейным рэктарам ад 1984 да 1989 году, Фухіморы адначасова кіраваў і Асацыяцыяй Рэктараў Пэру.

Ва ўсім сьвеце аграномы маюць вялікую прагу да палітыкі. Вось і Фухіморы ў 1988 стварае левацэнтрысцкі рух «Cambio-90» («Зьмены-90») — на 1990 год былі прызначаны прэзыдэнцкія выбары. На той час левыя ды цэнтрысты былі ў вялікім разладзе, ні адзін зь лідэраў не жадаў саступаць месца іншым кандыдатам, і таму на выбарах іх чакала параз. Ажно некаму раптам прыйшла ў галаву цудоўная ідэя вылучыць ды падтрымаць раней нікому асабліва не вядомага Альберта Фухіморы. Разлік быў трапны: народ стаўся ад 5 гадоў дэмакратыі ды традыцыйных палітыкаў, якія ніколі не выконвалі дадзеных абяцанняў і трывалі буйныя карупцыі. Пэруанцы атрымалі ад невялікага японца тое, чаго чакалі, — просьценую неакрэсленую праграму бяз пэўнай ідэалёгіі, дзе ключавымі словамі былі Праца, Сумленнасьць і Новыя Тэхналогіі.

Выбары прайшлі ў два туры: у першым Фухіморы набраў 27% галасоў — на 3% меней, чым вядомы наваліст Варгас Лёса, кандыдат ад правых. У другім туры за японца прагаласавала ўсё беднае насельніцтва, якое не давярала купленаму (як казалі) алігархамі пісьменьніку. У выніку Фухіморы атрымаў 60% — самую адчувальную большасьць на выбарах за ўсю гісторыю краіны.

Перад новым прэзыдэнтам сталі дзьве асноўныя задачы: вывесці Пэру з жудаснага эканамічнага крызысу ды расьціснуць «ге-рылью» — рух узброенага супраціву індзейцаў, сярод якіх вядучай сілай была мааісцкая *Sendero Luminoso* («Сьветлы Шлях»), што дзейнічала ў гарах. Набраўшы моцы і MRTA — Рэвалюцыйны Рух Тупак Амару, названы так у гонар лідэра самага буйнога паўстаньня індзейцаў супраць гішпанскіх акупантаў.

Карыстаючыся сваім паходжаньнем, Фухіморы робіць стаўку на ўсталяваньне найцяснейшых эканамічных стасункаў зь Японіяй. Дзякуючы зааіянскаму капіталу яму насамрэч удалося спыніць гіпэрінфляцыйны пэс, але ня болей: зьлеглая эканоміка Пэру не змагла нават прыўзняцца з каленіяў. Палітыка на ўзор «рэанамікі», якая ў Лацінскай Амэрыцы атрымала назву «фухімарызацыя», прывяла да ўзмацненьня партызанскай барацьбы левых радыкалаў. Фухіморы, ня будзь дурны, скарыстаўся і з гэтага: у красавіку 92-га ён, пры непасрэдным падтрымцы ваякаў, арганізаваў «цывільны» путч, распусьціўшы кангрэс, увёўшы жорсткую цензуру ў мас-мэдыях ды арыштаваўшы найбольш небясьпечных палітычных апанэнтаў. Матывам для гэтакага «самапэравароту» стала эвэнтualнае тармажэньне заканадаўчай ды судовай уладамі прэзыдэнцкіх ініцыятываў па мадэрнізацыі эканомікі краіны,

Фухімор

барацьбе супраць тэрарыстаў з *Sendero Luminoso*, наркабізнэсу ды карупцыянераў. Слушнасьць такога кроку Фухіморы даўей праз паўгады, арыштаваўшы ў верасьні мааісцкага лідэра Абімаэля Гусмана і дзевяць ягоных найбліжэйшых паплечнікаў, якія атрымалі пажыцьцёвае зьнявольненьне. Пасьля гэтага ўдару *Sendero* фактычна перастала лічыцца сур'ёзнай сілай, каля 6000 байцоў здаліся ўладам, скарыстаўшыся амністыяй, а ўнутры самой групой адбыўся канчатковы раскол з тае прычыны, што Гусман з турмы заклікаў сваіх прыхільнікаў скласьці зброю ды перайсьці да палітычнай барацьбы.

Пасьля няўдалай спробы дзяржаўнага перавароту ў лістападзе 1992 г. адбыліся выбары ў новы марыяжэткавы аднапалатны кангрэс. Прынесла плён жорсткая манэтарная палітыка: у 1993 годзе Пэру здолела вярнуць замежным крэдыторам браныя некалі пазыкі.

Сябра свайго народу, вораг роднай жонкі

Адчуваючы сваю папулярнасьць, Фухіморы ідзе на традыцыйны аўтарытарны крок — рэфэрэндум. 31 кастрычніка абсалютная большасьць насельніцтва Пэру надзяліла народнага абранніка неабсяжнымі паўнамоцтвамі, падтрымала ідэю аднапалатнага парламенту і дала Фухіморы права балатавацца яшчэ на два тэрміны. Было яшчэ адно ўважэньне: сваякам прэзыдэнта забаранялася ўдзельнічаць у выбарчых кампаніях ды крытыкаваць курс кіраўніка дзяржавы, што было абумоўлена адыходам у апазыцыю жонкі Сусаны Хігучы. Пазьней яны разьдудца, а ў жніўні 94-га ён афіцыйна пазбавіў яе тытулу Першай Лэдзі краіны. Хігучы стварае Партыю Згоды, якая вылучае яе кандыдацкай на прэзыдэнцкі пост. Аднак Сусане адмовілі ў рэгістрацыі з прычыны нібыта недастатковай колькасьці назьбіраных подпісаў у ейную падтрымку. У распачыжаньне ідзе на скрайні крок — у студзені 95-га пачынае галадоўку. Неўзабаве яе, непрытомную, забяруць у рэанімацыю.

1994 год стаўся для Пэру пэрыядам масавай прыватызацыі, пад якую падпалі найбуйнейшыя дзяржаўныя «Інтэрбанк» ды нацыянальная тэлефонная кампанія, што абумовіла паніжэньне фухіморайскага рэйтыngu. Апазыцыя выкарыстала гэты момант для ўзмацненьня антырэжымнай прапаганды, плюсам для яе стала вылучэньне агульнага кандыдата — Хаўэра Пэрэса дэ Куэльяра, былога генэральнага сакратара ААН. У такой сытуацыі Альберта Фухіморы, безумоўна, ня мог не вярнуцца да сваёй тактыкі заваёвы галасоў: ён ізноў разгортае крывавае антытэрарыстычную кампанію, у выніку якой *Sendero Luminoso* быў практычна пазбаўлены кіраўніцтва, сотні ба-

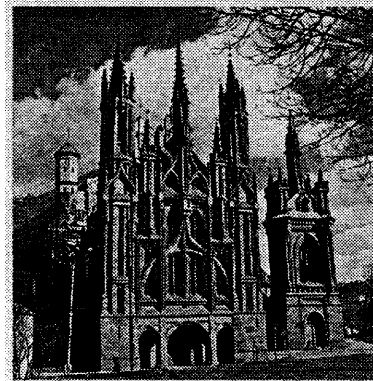
евікоў былі забітыя. Яшчэ адной нагодай для дэманстрацыі сваёй «прынцыповай непахіснасьці» стаўся для Фухіморы памежны канфлікт паміж Пэру ды Эквадорам, у якім прэзыдэнт выступіў рэзка супраць падпісаньня ўсялякіх мірных пагадненьняў зь дзяржавай-суседкай. Папулярнасьць японца ў народзе рэзка падскочыла. Таму, нягледзячы на тое, што перадвыбарчая кампанія апазыцыі мела акцэнтам парушэньне правоў чалавека рэжымам Фухіморы, *hombre fuerte* ня даў дыплату дэ Куэльяру ўзьлезьці на прэзыдэнцкае крэсла: у красавіку 1995 г. за андыйскага Напалеона ізноў прагаласавалі 60% выбарцаў.

Нагамі па трупах

Першым актам новага старога прэзыдэнта стала абвешчаньне амністыі, пад якую падпалі вайскоўцы ды жандары, вінаватыя ў масавых рэпрэсіях пад час дыктатуры 1980—85 гг. Рашэньне было прынята ў абыход парламенту, без усялякага абмеркаваньня з насельніцтвам. Такая мера выклікала асуджэньне рэжыму за межамі краіны. Адказам на палітыку Фухіморы быў рост партызанскай барацьбы: адроджаны *Sendero* захапіў некалькі правінцыйных цэнтраў, цэлы шэраг складоў са зброяй, зьнішчыў некалькі вайсковых ды паліцэйскіх фармаваньняў. Раздражэны прэзыдэнт пайшоў на палітычны тэрор: усе сябры тэрарыстычных арганізацыяў, што некалі здаліся на ласку добрага дзяржаўнага атрымлівалі пажыцьцёвае зьнявольненьне ў тым выпадку, калі суд даводзіў іх прычыннасьць да вайсковых апэрацыяў.

Зь цягам часу «Сьветлы Шлях» згубіў сваю папулярнасьць сярод унівэрсытэцкай моладзі, якая пачала масава падтрымліваць MRTA. «Тупак Амару» акрыяла пасьля пачатку індзейскага паўстаньня ў мэксыканскім Чыяпасе. Галоўным сродкам супрацьдзеяньня рэжыму «тупакамарасы» абралі гарадзкі тэрарызм. У лістападзе 1995 году пэруанскія ўлады арыштавалі 23 чалавекі, абвінавачаных у прыналежнасьці да MRTA, найбліжэйшым плянам якіх нібыта быў захоп перуанскага Нацыянальнага Кангрэсу. Сярод затрыманых было некалькі грамадзянаў Злучаных Штатаў. Закрывы працэс над імі адбыўся вельмі хутка: адвакатам пабудованых не дазволілі праводзіць перакрываўны допыт сьведкаў, якія, у сваю чаргу, рэпрэзэнтавалі толькі абвінавачаныя бок. Большасьць з арыштаваных атрымалі пажыцьцёвы тэрмін. Пасьля гэтага стасункі Пэру з дэмакратычным замежжам на доўгі час сталі халоднымі.

У снежні 1996 году група байцоў MRTA, кіруючыся лёзунгам «На кожную акцыю — рэакцыя!», захапіла амбасаду Японіі ў Ліме, сталіцы Пэру, а разам зь ёю — 90 закладнікаў. Група тэрарыстаў складалася з 14 чалавек, 8 хлопцаў і 6 дзяўчынаў. На чале стаў Нэстар Сэрпа Карталіні, які хутка ператварыўся ў канкурэнта Камандантэ Маркаса ў праве называцца рэінкарнацыяй Чэ Гевары. Патрабаваньні рэвалюцыянераў былі прастымі: вызваліць з турмы несправядліва засуджаных палітвязьняў, палегчыць умовы ўтрымленьня тым, чыя віна была даведзеная (многія паміралі ў турмах ад голаду, смагі ды зьдзекаў наглядчыкаў), спыніць дзяржаў-

Лепшыя й горшыя

У Вільні ёсьць цяпер 600 вуліцаў ды 10 пляцаў. Старасты раёнаў прапанавалі вылучыць зь іх лепшых 31. Іх і будуць лічыць рэпрэзэнтацыйнымі. Магістрат прапануе свой сьпіс. У ім, натуральна, пазначаны праспэкт Гедыміна, вуліцы Віленская, Нямецкая, Ягайлы, Замкавая, Бэрнардынскі сад ды іншыя. І гэта ня проста забаўка. Як кажа старшыня Задзіночаныя ўладальнікаў Кіёскаў, Робэрт Мачуліс, падзел вуліцаў на галоўныя й другасныя задуманы з мэтай разрозьніць падаткі на гандаль. Зараз уладальнікі шапікаў у цэнтры горада плоцяць у месяц 6 далараў за квадратны мэтар, а на ўскрайку — па 3 далары.

Разам?

На мінулым тыдні ў Рыме адбылася чарговае пасяджэньне ICCROM — арганізацыі ўдасканаленьня рэстаўрацыі й апекі культурнай спадчынай сьвету. Гэтая арганізацыя была створаная UNESCO ў 1956 годзе. А зараз у яе ўвайшлі й былыя савецкія рэспублікі. Пад патранажам гэтай арганізацыі распачалася міжнародная рэгіянальная праграма «Супольная гарадзкая краёвая ахова помнікаў». Да ўдзелу ў ёй запрашаныя Літва, Беларусь, Латвія, Эстонія й Украіна. Як частка гэтай праграмы, у Вільні адбыліся два буйныя міжнародныя сямінары «Вудаўніцтва ў

ны тэрарызм і палітыку бясьпэчнага «знікненьня» людзей. Байцы MRTA пратрымаліся чатыры месяцы, да красавіка 97-га. Калі спачатку міжнародная супольнасьць стала на баку Фухіморы, дык пазьней, зважаючы на цывілізаванае стаўленьне да закладнікаў ды праду аб рэжыме Фухіморы, што была распаўсюджаная сродкамі масавай інфармацыі на ўвесь сьвет, група тэрарыстаў набыла пэўны рамантычны арэол ня толькі ў вачах льявцак моладзі. У красавіку Фухіморы загадаў атакаваць амбасаду. У выніку ўсё 14 баевікоў былі расстрэляны, былі параненыя і некалькі закладнікаў, многія зь якіх ставалі ў абарону сваіх «мучыцеляў». Нейкаму апэратару ўдалося прарвацца ў захоплены будынак і зьняць на камеру спэцыяльныя зьдзекаў з трупаў. Апатэозам рэжыму сталіся кадры з самім Фухіморы: задаволены дыктатар-карантыш гідліва ставіць сваю нагу на труп аднаго з забітых. Паводле непацьверджаных зьвестак, лідэру тэрарыстаў Нэстору Карталіні мёртваму адсеклі галаву.

Менавіта тады «фухімарызацыя» замацавалася ў міжнародным лексыконе як сынонім бесчалавечага ідэалізму. Менавіта пасьля гэтага ў рэпэтуары ці ня кожнага музычнага гурту зь левым ухілам зьявілася песня, прысьвечаная пэруанскаму спадкаемцу Піначэта. Тэксты песень вар'ююць ад «Фухіморы — казёл» да *Memento mori, Fujimori!* І менавіта пасьля крывавага зьнішчэньня «тупакамарасаў» у Беларусь зьявілася дыпламатычнае прадстаўніцтва Рэспублікі Пэру.

гістарычным асяродзьдзі» ды «Асяродак для інвэстыцыяў у Старым Месьце». Гэтыя простыя першыя крокі значна паскорылі даўнія працы па далучэньні да сьпісу помнікаў дадатковых аб'ектаў нашае старасьвецчынны. У Вільні.

Нераскрытая таямніца

На мінулым тыдні, у часе жалобы па забітых у Катэні пад Смаленскам афіцэраў ды жаўнераў польскага войска, у віленскім друку зьявілася сэнасыянае паведамленьне. Аказваецца, у 70-я адзін з тых польскіх вэтэранаў, які ўнікнуў крывавае савецкае расправы, журналіст Язэп Мацкевіч, перадаў у Дзяржаўны Гістарычны Архіў Літоўскае ССР некалькі валізаў дакумэнтаў. Там былі апошнія перадсмеротныя лісты, здымкі, нават гузікі й ськрываўленыя шматкі адзёжкі. Праз колькі часу гэтым фундам зацікавілася КГБ. І неўзабаве ён зьнік. Сьведкі кажуць, што недзе гэтыя рэчы з архіву мусяць быць і дасёньня...

Язэп Мацкевіч, па ўцёках з савецкага палону, вярнуўся ў Вільню ў 1941 годзе. Ён ізноў стаў журналістам. 11 красавіка 1943 году, ён, разам з калагемі зь іншых краінаў, быў сьведкам раскіданьня магілаў сваіх вайсковых таварышаў. А ў траўні таго году ў газэце *Gonec Codzienny* зьявілася першая публікацыя пра жудасны скон палонных польскіх вайскоўцаў, закатаваных і пазабітых савецкімі «арганамі». Большасьць з тых ахвяраў былі родам зь Беларусі. Аўтар тае публікацыі Язэп Мацкевіч і прывёз у Вільню ўнікальны архіў і рэліквіі, каб нейкім чынам пасьля перадаць іх сваякам забітых. Ні за Гітлера, ні за Сталіна гэта было немагчыма. Зараз ізноў распачаліся пошукі таго фонду, зьвеззенага кагэбэшнікамі. Мо дзе б у Беларусі пашукалі.

Віленскі

Фухіморы і РБ

Так, з усіх лацінаамэрыканскіх краінаў мы падтрымліваем дзейныя дыпламатычныя стасункі з самымі выбітнымі — Пэру ды Кубай. Прычым сувязі не абмяжоўваюцца чыста фармальным абменам нотаў: адным з прыкладаў канструктыўнага супрацоўніцтва зьяўляецца падрыхтоўка беларускімі спэцыялістамі пэруанскіх вайсковых лётчыкаў. Ёсьць чаму павучыцца і беларусам у пэруанцаў...

А самым цікавым пасагам стаўся факт здымак фільму пра захоп «тупакамарасамі» закладнікаў — дзе бы вы думалі? Канечне, у Менску! Мае сябры лацінасы ды некаторыя беларусы-брунэты добра заробілі ў амэрыканскага рэжысэра Мэнахема Голема ды ўволю насядзеліся на Валадарцы, дзе праходзіла частка здымак. Адзін мой знаёмы ледзь не звар'яцеў, выйшаўшы з будына на вуліцу 1 красавіка 1998 году, калі здымалася сьцэнка, і ўбачыўшы на праспэктэ Скарыны машыну быццам бы беларускай міліцыі зь вялізным лэйбам: «Policia de Perù». Жарты жартамі, але сам факт правядзеньня кіношнай паралелі паміж Беларуссю і той андыйскай краінай вельмі сымбалічны...

Робочая назва фільму была *Broken The Silence* — «Разьдзершы цішыню». У пракаце ён пайшоў як «Ліма: парваўшы кайданы».

А Фухіморы, як лічаць аналітыкі, у другім туры ўсё-ткі перамога. Яшчэ на пяць гадоў. І нешта шчымым знаёмае ёсьць у ягоным няспешным, спружыністым кроку «моцнага японца».

Анатоль Прасаловіч

ХТО ВЕРНЕ НАШАЕ ЗОЛАТА?

У свой час, калі я быў дэпутатам Вярхоўнага Савету XII склікання, я зацікавіўся лёсам тых каштоўнасьцяў з золата і срэбра ды іншых каштоўных мэталю, якія з тэрыторыі БССР вывозіліся ў Маскву. Спачатку я зрабіў афіцыйны запыт у Дзяржаўнае сховішча каштоўнасьцяў (Дзяржсхоў СССР) пры Міністэрстве Фінансаў СССР і атрымаў адтуль 9 чэрвеня 1991 году афіцыйны адказ пра знаходжаньне там двух унікальных скарбаў, знойдзеных на тэрыторыі Беларусі.

Самы знакаміты зь іх — гэта Бялыніцкі скарб, знойдзены ў 1977 годзе, які складаўся з 225 залатых манэт розных эўрапейскіх краін XVI—XVII ст. Другі скарб налічваў ажно 630 залатых (царскіх) манэт сярэдзіны XV ст., які быў знойдзены ў Глыбокім на Віцебшчыне ў 1987 годзе.

У адпаведнасьці зь міжнароднымі законамі аб рэстытуцыі каштоўнасьцяў мы маем поўнае права патрабаваць ад Расеі вяртаньня гэтых скарбаў, асабліва Бялыніцкага.

Крыху пазьней, 29 кастрычніка 1991 г., я атрымаў зь Міністэрства ўнутраных справаў Беларусі падрабязны сьпіс скарбаў манэт і ювэлірных вырабаў, якія МУС з 1964 па 1991 г. накіроўваў у «Гохран СССР». За гэтыя часы беларускія каштоўнасьці вывозіліся ў

Маскву 36 разоў, прычым колькасць вывезеных знаходак складала 2088,5 адзінак. Цікава, што ў гэтым сьпісе няма скарбаў зь Бялынічаў і Глыбокага. Значыць, вывозілі нашае золата ў Расею ня толькі прадстаўнікі МУС БССР, але і іншыя міністэрствы і ведамствы.

Вялікую цікавасьць для нумізматаў будзе мець і даведка пра кошт вывезеных у Маскву знаходак, які склаў агулам 337 071 гагачасных савецкіх рублёў.

Пасьля маіх зваротаў Саўмін Беларусі прыняў 16 верасня 1991 году рашэньне аб перадачы найбольш каштоўных знаходак на захаваньне ў нацыянальны Банк Беларусі. Апошнія 29 залатых манэт паехалі ў Маскву 18 лютага 1991 году.

Такім чынам, вываз нашых каштоўнасьцяў у «братнюю» Расею спыніўся, аднак я невыпадкова пішу гэтыя радкі 2 красавіка 2000 году. Дзе гарантыя, што рабаваньне нашых скарбаў пасьля чарговай «інтэграцыі» не паўторыцца? І калі да ўлады ў Беларусі прыйдуць тыя палітыкі, якія пачнуць вяртаць на Радзіму нашыя гістарычныя і культурныя каштоўнасьці?

Магчыма, што ім спатрэбіцца гэтая публікацыя.

Алег Трусаў,
кандыдат гістарычных навук

Рэспубліка Беларусь
Міністэрства Фінансаў
28.04.92 №01-10/70
Вярхоўны Савет
Рэспублікі Беларусь
Народнаму дэпутату
т.Трусава А.А.

Міністэрства фінансаў разгледзела заўвагі і прапановы народнага дэпутата Рэспублікі Беларусь Трусава А.А. (Мірашчыцкаўская выбарчая акруга №33 г.Менск) і паведамляе, што і раней на запыт камісіі Вярхоўнага Савету па адукацыі і захаваньні гістарычнай спадчыны ўносіліся прапановы ў Дзяржэканомплан (ліст №12-6/642 ад 20.12.91 г.).

Парадак паступленьня, уліку скарбаў вызначаны інструкцыяй Міністэрства фінансаў ад 11 сакавіка 1996 году №05-6/439 «Аб парадку выяўленьня і ўліку безгаспадарчай маёмасьці». Інструкцыя выдадзена ў адпаведнасьці з Грамадзянскім кодэксам Беларускай ССР, зацьверджаным Вярхоўным Саветам БССР 11 чэрвеня 1964 году.

У адпаведнасьці з патрабаваньнямі інструкцыі прадметы скарбаў, якія маюць гістарычную, навуковую, мастацкую, музэйную ці іншую культурную каштоўнасьць, па заключэньні спецыяльнай камісіі перадаюцца ў музэйны ўстановы Рэспублікі.

Значная частка скарбаў захо-

ўваецца ў Белдзяржмузэі і Магілёўскім краязнаўчым музэі, а таксама і ў іншых музэях рэспублікі.

Пры неабходнасьці падрабязную інфармацыю можна запытаць у Мінікультуры Рэспублікі.

У іншых выпадках прадметы, якія маюць складнікамі каштоўныя мэталы, перадаюцца на захаваньне ўстановам Нацыянальнага банку згодна з часовым парадкам, усталёваным рашэньнем Рады Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 16 верасня 1991 году №03/307-768.

Паводле зьвестак Міністэрства ўнутраных справаў рэспублікі ў 1990 годзе скарбы ў Дзяржсхоў не здаваліся, у 1991 годзе (18 лютага) адбылася адна адпраўка колькасцю 29 адзінак залатых манэт вагой 124,2 грамы.

Улічваючы нязначнае іх паступленьне, усталёваны парадок дазваляе забясьпечваць захаванасьць скарбаў.

Стварэньне ўласнага Дзяржсхову ў пэрспэктыве ня выключанае, і такое пытаньне прапрацоўваецца ў комплексе з рашэньнем пытаньня аб пастаўках, спажываньні каштоўных мэталю, вяртаньні адкідаў, іх перапрацоўцы. На гэта патрабуюцца значныя выдаткі, зьвязаныя з праектаваньнем, будаўніцтвам спецыяльнага сховішча, абсталяванага адпаведнай апаратурай, аховай аб'екту, рэжымнымі патрабаваньнямі да працы з каштоўнасьцямі.

Намеснік міністра Н.Ф.Румас

Міністэрства фінансаў СССР
Дзяржаўнае сховішча каштоўнасьцяў СССР
Вярхоўны Савет БССР
Камісія па адукацыі, культуры і захаваньні гістарычнай спадчыны
Нам. старшыні Камісіі
т.Трусава А.А.

З 1961 г. па сёньня ў Дзяржсхоў СССР ад Беларускай ССР паступілі наступныя скарбы:

1. У 1977 годзе паступіў скарб, аднесены да шэрагу ўнікальных. Скарб быў знойдзены каля вёскі Карытніца Бялыніцкага раёну Магілёўскай вобласьці. Складаецца з 225 залатых манэт эўрапейскіх дзяржаваў, XVI—XVII стагодзьдзяў.

2. У 1987 годзе паступіў скарб зь Віцебскай вобласьці, г.Глыбокае. Скарб складаўся з залатых манэтаў

дарэвалюцыйнага (расейскага) біцця колькасцю 630 адз., зь іх 602 адз. вартасьцю 5 руб., у тым ліку 598 адз. 1896, 1906, 1911 гг. выпуску, 900 пробы, 2 адз. 1948 і 1851 гг., 900 пробы, і 2 адз. аднесены да шэрагу нумізматычных, 916 пробы; 28 адз. вартасьцю 19 руб., 900 пробы.

Архіўных зьвестак да 1961 году Дзяржсхову СССР ня мае.

У працэсе распрацоўкі (экспэртзы, ацэнкі) скарбы, апроч унікальных, абавольваюцца.

Доступ у Дзяржсхоў СССР для вывучэньня манэтаў строга абмежаваны і можа ажыццяўляцца па спецыяльным дазволе кіраўніцтва Мінфіну СССР для кожнага асобнага выпадку.

Кіраўнік Дзяржсхову СССР
А.Н.Казлоў

БССР
Міністэрства ўнутраных справаў
Намеснік старшыні камісіі па адукацыі,
культуры і захаваньні гістарычнай спадчыны
Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь
таварышу Трусава А.А.
29 кастрычніка 1991 г. №3/225
Накіроўваем зьвесткі аб перададзеных у Дзяржсхоў СССР скарбах манэт і ювэлірных вырабаў з тэрыторыі Рэспублікі Беларусь за пэрыяд з 29.09.1964 г. па цяперашні час.
Дадатак: на 3-х аркушах.
Намеснік міністра Б.І.Матусевіч

СЬПІС скарбаў манэт і ювэлірных вырабаў, накіраваных у Дзяржаўнае сховішча СССР па Міністэрстве ўнутраных справаў Рэспублікі Беларусь за пэрыяд з 29.09.1964 г. па сёньня

п	Назва падраздзяленьня	Назва каштоўнасьцяў	Колькасць (адзінак)	Вага (г)	Нумар і дата накіраваньня ў (адзінак)
1	УУС Менгарвыканкаму	залатая манэта царскага біцця	49	414,0	мг/1-708 ад 04.11.66 г.
2	—	—	11	90,2	мг/1-13 ад 14.01.69 г.
3	—	—	140,5	601,6	мг/1-1150 ад 16.12.69 г.
4	—	—	10	68,6	мг/38-923 ад 20.12.69 г.
5	—	—	8	63,2	мг/38-312 ад 16.05.85 г.
6	—	адліўкі золата	3	3827,8	мг/38/692 ад 09.10.86 г.
7	УУС Менаблвыканкаму	—	2	42,75	№14/562 ад 16.05.77 г.
8	—	залатая манэта царскага біцця	6	5,03	14/622 ад 16.05.77 г.
9	—	—	284	1 кг 638,57	№454/43 ад 04.11.85 г.
10	—	—	59	436,15	№14/277 ад 31.05.89 г.
11	УУС Магілёўскага аблвыканкаму	манэты залатая дарэвалюцыйнага біцця	64	34,2	№13/244 ад 23.09.82 г.
12	—	—	13	68,5	№13/194 ад 26.06.84 г.
13	—	—	29	124,2	№13/145 ад 18.02.91 г.
14	—	срэбныя манэты	33	920,0	№491 ад 12.01.86 г.
15	УУС Берасьцейскага аблвыканкаму	залатая манэта	15	168,77	акт 5/2253 ад 29.09.64 г.
16	—	срэбныя манэты	124	1340,0	акт 5/2253 ад 29.09.64 г.
17	—	залатая манэта дарэвалюцыйнага пэрыяду	1	351,05	акт 1/1217 ад 28.06.79 г.
18	—	залатая амэрыканскія далары	—	601,65	—
19	—	залатая манэта царскага біцця 900 пробы	10	60,06	акт № 5/1080 ад 04.10.79 г.
20	—	—	10	98,69	акт №1/897 ад 18.05.87 г.
21	—	дыямэнты	27	4,32 кар.	акт №1/964 ад 04.06.87 г.
22	—	манэты залатая царскага біцця	8	103,05	акт № 16/164 ад 19.06.88 г.
23	—	манэты залатая царскага біцця варт. 15 руб	1	12,9	акт № 16/308 ад 01.12.89 г.
24	УУС Віцебскага аблвыканкаму	залатая манэты варт. 5, 10 руб	150	835,1	акт №1/1590-1973 г. вэд. 1
25	—	—	15	207,35	акт №1/399-1975 г. вэд.35
26	—	срэбныя манэты	129	1310,4	—
27	—	залатая манэты	133	801,25	акт №3/1682 ад 17.09.82 г.
28	УУС Гарадзенскага аблвыканкаму	пярэсцёжкі з палатыны	116	1386,85	вых. №545 ад 11.09.66 г.
29	—	залатая манэты царскага біцця	44	340,5	№ 1623 ад 07.06.71 г.
30	—	—	68	вага адсутн.	№837 ад 21.03.72 г.
31	—	—	52	—	№2898 ад 30.09.71 г.
32	—	амэрыканскія манэты жоўтага мэталю	15	349,83	—
33	—	залатая манэты царскага біцця	385	вага адсутн.	№ 2134 ад 16.07.73 г.
34	—	манэты ЗША жоўтага колеру	16	—	—
35	—	залатая манэты царскага біцця	46	221,8	№35 ад 10.02.81 г.
36	—	манэты царскага біцця з жоўтага мэталю	12	89,07	№ 202 ад 03.06.87 г.

Намеснік міністра ўнутраных справаў Рэспублікі Беларусь Б.І.Матусевіч

ДАВЕДКА аб кошце каштоўных мэталю і каштоўных камяню (згодна са сьпісам скарбаў манэтаў і ювэлірных вырабаў, накіраваных у Дзяржаўнае сховішча каштоўнасьцяў па Міністэрстве ўнутраных справаў Рэспублікі Беларусь за пэрыяд з 29.09.64 г. па цяперашні час)

№	Назва каштоўнасьцяў	Дата адпраўкі	Колькасць адзінак	Вага, г	Праба	Цана 1 г. за 1 адз.	Скупкавы кошт	№ прэйск. год вып.
1	залатая манэты царскага біцця	04.11.66 г.	49	414,0	900 ум.	7,74	379,26	1964
2	—	14.01.69 г.	11	90,2	900 ум.	7,74	85,14	1964
3	—	16.12.69 г.	140,5	601,6	900 ум.	7,74	1087,47	1964
4	—	20.12.84 г.	10	68,6	900	42,0	2881,2	1981
5	—	16.05.85 г.	8	63,2	900	42,0	2654,4	1981
6	адліўкі золата*	09.10.86 г.	3	3827,8	583*	27,0	103350,6	1981
7	адліўкі золата	16.05.77 г.	2	42,75	583*	6,9	294,97	1974
8	залатая манэты царскага біцця	31.05.77 г.	6	5,03	900	10,6	53,32	1974
9	—	04.11.85 г.	284	1638,57	900	42,0	68819,94	1981
10	—	31.05.89 г.	59	436,15	900	54,0	23552,1	1987
11	залатая манэты дарэвалюцыйнага біцця	23.09.82 г.	64	34,2	900	42,0	1436,40	1981
12	—	28.06.84 г.	13	68,5	900	42,0	2877,0	1981
13	—	18.02.91 г.	29	124,2	900	75,6	9389,52	1989
14	манэты срэбныя	12.01.86 г.	33	920,0	800*	0,814	748,86	1981
15	залатая манэты	29.09.64 г.	15	168,77	900	0,90	151,89	1964
16	срэбныя манэты Польскага буржуазнага банку	29.09.64 г.	124	1340,0	750*	0,021	28,14	1964
17	залатая манэты дарэвалюцыйнага пэрыяду	28.06.79 г.	1	351,05	900	10,6	3721,13	1974
18	залатая амэрыканскія далары	28.06.79 г.	—	601,65	900	10,6	6377,49	1874
19	залатая манэты царскага біцця 900 пробы	04.10.79 г.	10	60,06	900	10,6	636,64	1874
20	—	18.05.87 г.	10	98,69	900	42,0	4144,98	1981
21	дыямэнты	04.06.87 г.	27	4,32 кар.	—	385,0 за 1 карат	1663,2	1981
22	манэты залатая царскага біцця	19.06.88 г.	8	103,05	900	54,0	5564,7	1987
23	манэты залатая царскага біцця варт. 15 руб.	01.12.89 г.	1	12,9	900	75,60	975,24	1989
24	залатая манэты варт. 5, 10 руб.	1973 год	150	835,1	900	10,6	8852,06	1974
25	—	1975 год	15	207,35	900	10,6	2197,91	1974
26	срэбныя манэты	1975 год	129	1310,4	800	0,048	62,88	1974
27	залатая манэты	17.09.82 г.	133	801,25	900	42,0	33652,5	1974
28	пярэсцёжкі з палатыны	11.09.66 г.	116	1386,85	950*	2,56	3550,34	1981
29	залатая манэты царскага біцця	07.06.71 г.	44	340,5	900	10,6	3609,3	1964
30	—	21.03.72 г.	68	вага адсутн. 299,2**	900	10,6	3171,52	1974
31	—	30.09.71 г.	52	вага адсутн. 1694,0**	900	10,6	2425,28	1974
32	амэрыканскія манэты з жоўтага мэталю	19.06.88 г.	15	349,83	900	10,6	3708,19	1974
33	залатая манэты царскага біцця	16.07.73 г.	385	вага адсутн. 1694,0**	900	10,6	17956,4	1974
34	манэты ЗША жоўтага колеру	16.07.73 г.	16	вага адсутн. 372,12***	900	10,6	3955,07	1974
35	залатая манэты царскага біцця	10.02.81 г.	46	221,8	900	42,0	9315,6	1981
36	манэты царскага біцця з жоўтага мэталю	03.06.87 г.	12	89,07	900	42,0	3740,94	1981

Разам:

337071,40

Заўвагі:

1*. 3-за адсутнасьці ў сьпісе зьвестак пра пробу і наміналы манэтаў па п.п. 1-36 проба і вага манэтаў і адліўкаў вызначаліся па нумізматычных каталёгах ці па мінімальным зьвестках.

2**. Вага манэтаў па п.п. 30, 31, 33 вызначана паводле сярэдняй вагі адной манэты па каталёгах.

3***. Вага каштоўных мэталю па п.п. 34 была вызначана паводле сярэдняй вагі адной манэты па п. 32.

апытаньне «НН»

СКАРБЫ ТАМ, ДЗЕ ІХ СХАВАЛІ ЛЮДЗІ

Павярхоўнае азнаямленьне зь беларускай гісторыі стварае ў сьвядомасьці людзей стэрэатыпы, напрыклад, што гэтую зямлю кожнае стагодзьдзе таптала некалькі зьнішчальных войнаў. Адзін з такіх цьвёрдых стэрэатыпаў — што Беларусь менш багатая на гістарычныя каштоўнасьці, чым ейныя суседзі. Такі стэрэатып склаўся дзеля таго, што пад час войнаў і чыстак XX ст. ды доўга існаваньня пад Масквою амаль усе нашы набыткі былі вывезеныя за межы краіны, а то і проста зніклі. Каляніяльнаму стэрэатыпу пра культурную беднасьць Беларусі супрацьстаіць антыкаляніяльны міт пра пра надзвычайнае багацьце нашай спадчыны і ягонае забраньне рознымі акупантамі. Які з стэрэатыпаў пераважае ў грамадстве? Мы правялі невялікае апытаньне менскага пасольства з мэтай даведацца, што думаюць людзі пра нашы скарбы і месца іх знаходжаньня.

Часьцей за ўсё моладзь успамінала Крыж Сьвятой Эўфрасіньні, пару разоў угадалі славытых 12 (вэрсія — 13) радзівілаўскіх апосталаў (дарэчы, апытаная выкладчыца факультэту журналістыкі ВДУ заўважыла, што Радзівілы былі не беларусамі, а палкамі); аднойчы назвалі Літоўскія мэтрыкі ды «кнігі Скарыны, захоўваныя айцом Аляксандрам Надсанам у Лёндане». Вось і ўсё. Па вялікім рахунку, амаль нічога. Прычына, мабыць, у тым, што і людзі, якія займаюцца пытаньнем пра лёс беларускай спадчыны прафэсійна, няшмат зьвестак раскапалі і яшчэ меней данеслі да людзей. Відавочна, што выдадзеныя Скарынаўскім цэнтрам тры кніжкі з навуковай сэрыі «Вяртаньне» былі кропляй, кінутай у чытацкае мора.

Дзе ж ляжаць-хаваюцца нашы скарбы? Ці вернем мы іх і як? Апытаныя былі на дзіва аднадушныя (за выняткам тых, хто нічога ня ведаў аб прадмеце нашае цікавасьці): беларускія гістарычныя каштоўнасьці знаходзяцца за ўсходняй мяжой, і вяртаць іх ніхто не збіраецца. Коротка адказаў на нашы пытаньні Дзядзька Язэп, стваральнік папулярнага беларускага інтэрнэт-сайту «Карчма ў Старога Язэпа»: «Скарбы там, дзе іх схавалі людзі. Дзе апосталы, я ня ведаю, а Крыж Эўфрасіньні Полацкай вісіць у мяне ў Карчме». Студэнтка Аля выказалася ў тым сэнсе, што ўсё, створанае на гэтай зямлі, ёсьць скарбам.

Старшыня Дзяржкамітэту па ахове гісторыка-культурнае спадчыны сп.Бубноўскі падкрэсьлівае, што «трэба чакаць палітычнай стабілізацыі. З-за палітычнай нестабільнасьці ў зацікаўленых краінах [маюцца на ўвазе найперш Беларусь ды Расея — А.Б.], такога пытаньня цяпер і не стаіць». Пасьля стабілізацыі, маўляў, справа з рэстытуцыямі пойдзе значна лепш. Ці гэта намёк дзяржчыноўніка ад культуры на міжнародную ізаляцыю беларускага рэжыму? На міждзяржаўным узроўні, адзначыў ён, існуюць пагадненьні пра вяртаньне толькі зь Нямеччынай, Польшчай ды дэкларацыянае пагадненьне зь краінамі СНГ, якое, як мы памятаем, у аднабаковым парадку не падпісала Расея. Расея ж прыняла закон пра рэстытуцыі, згодна зь якімі іншыя краіны ня могуць прэтэндаваць на свае гістарычныя скарбы. Аднак сп.Бубноўскі паведаміў, што, маўляў, можа быць надзея: «Расейскі бок зробіў пэўныя агаворкі, што ў канкрэтных выпадках запатрабаваны ўсё ж будуць разглядацца і могуць быць вырашаныя на карысьць Беларусі

на аснове рашэньня расейскага ўраду ды міжрадавых пагадненьняў». Але відавочна, што гэта не заваёва беларускага боку, а неабавязковая абяцанка расейскага.

Найбольшы прагрэс у справе вяртаньня культурнай спадчыны, як кажа сп.Бубноўскі, у нас з Польшчай. Палякі — адзіныя, з кім Беларусь мае двухбаковую камісію па ўзаемным вяртаньні гістарычных каштоўнасьцяў, і станоўчых вынікаў яе працы нельга не прызнаць. Па-першае, польскі бок перадае на захаваньне беларусам калекцыі партрэтаў знакамітых гістарычных дзеячоў Беларусі, Польшчы ды Украіны. Гэтыя творы ў пачатку 50-х гадоў былі перададзеныя братам Польшчы саветамі з мурзэў Нясвіжу ды Горадні. А ў беларусаў ніхто й не спытаўся. Па-другое, нядаўна Беларусі ўрачыста перадалі копію мэтрычнай кнігі, у якой знаходзіцца запіс аб нараджэньні Адама Міцкевіча. Самае цікавае ў гэтай гісторыі тое, што гэтая кніга была незаконна вывезеная, фактычна скрадзеная зь Беларусі ў Польшчу. Але, як мы бачым, у абодвух выпадках Польшча не збіраецца перадаваць арыгіналы ва ўласнасьць, нават пры сумнеўным шляху іх атрымання.

«Для камітэту праблема рэстытуцыяў далёка не галоўная, — сказаў сп.Бубноўскі. — На першым пляне не вяртаньне, а вяртаваньне таго, што знаходзіцца ў межах краіны — як рухомай, так і нерухомай спадчыны. Многія аб'екты патрабуюць неадкладнай рэстаўрацыі, патрэбныя сховішчы з адэкватнымі ўмовамі ўтрымання каштоўнасьцяў. Што да нерухомасьці, дык зь дзяржбюджэту выдзяляецца прыкладна адна дваццатая ад патрэбнага». Вось так: быццам бы няма нам калі і як вяртаць свае багацьці.

Андрэй Белаковіч

Працуючы над гэтай кнігаю, мастакі, рэдактары й выдаўцы ня думалі, што

аўтар ніколі яе не пабачыць, не патрымае ў руках цёплых сыгналаў асобнік, што пахне фарбай. Фактычна ж і пабачыць яе з-за сваёй амаль поўнай сылепаты ён бы ня змог; з-за гэтае праклятае сылепаты ён і загінуў, патрапіўшы 40 дзён таму пад машыну. Але кніга будзе. Яна будзе распаўсюджана па іхнае месца ў сям'і эўрапейскіх народаў. Будзе расплюшчваць вочы несьвядомым і мацаваць сьвядомых. Гэта будзе апошні аргумент Міколы Ермаловіча ў ягонай барацьбе.

«Беларуская дзяржава — Вялікае Княства Літоўскае» ахоплівае прыклад нашай гісторыі ад Міндаўга да канца XVIII ст. На працягу стагодзьдзяў ВКЛ было нашым гістарычным псэўданімам — празь веліч і магутнасьць часоў Вітаўта й Грунвальда аж да заняпаду канца Рэчы Паспалітай. Усё XIX і XX ст. нашая радзіма знаходзілася ў магутных абдымаках нашых ўсходніх сястрыцы. І толькі абразьвітура ВКЛ па сёньня ініцыіруе й корміць пloidу гісторыкаў і палітыкаў, літаратараў і філёзафаў правае, левае, усходняе, заходняе, фальшывае й нават, часам, праўдзівое арыентацыі.

Кніга складаецца з чатырох разьдэлаў: «Наваградзкі перыяд», «Віленскі перыяд», «Краўскі перыяд (г.зн. пасьля уніі)» і «Перыяд Рэчы Паспалітае».

Выданьне багата ілюстраванае, у цвярдой, каляровай вокладцы.

Як узьнік гэты праект, дзе знайшліся грошы, хто рызыкнуў?

Ігар Марачкін, мастак:

Калі мы браліся за гэты праект (Міхноўскі, Цьвірка, Сташчанюк і я), грошай на выданьне не было. Быў рукапіс кнігі, вельмі патрэбнай для беларусаў, быў славуць аўтар, і надта хацелася ўсё

зрабіць, як належа. Таму й прыйшлося мне распрацаваць ажно тры варыянты вокладкі. Усё дэталі макету

скрупулёзна абмяркоўваліся зь Міколам Іванавічам. Ён мала што бачыў, але ўважліва дапамагаў. Калі быў скончаны апошні варыянт, Мікола Міхноўскі пайшоў па людзей і назьбіраў такіх патрэбных суму. Усе фундатары будуць пайменна названыя ў кнізе...

Віктар Сташчанюк, мастак:

Прапанову прапрацаваць над гэтай кнігаю я палічыў за гонар. Я ўсё жыццё займаюся, так бы мовіць, малюванай гісторыяй Беларусі. Асабліва Наваградку і ягоных ваколіцаў, бо сам адтуль родам. Мікола Іванавіч, чалавек акуратны і дакладны, падрыхтаваў сьпіс ілюстрацыяў, неабходных у кнізе, на ягоную думку. Вылучыў усяго каля 40 сюжэтаў і асобаў. Мы ж, працуючы над кнігаю, пашырылі гэты аб'ём удвая. Аўтар з намі пагадзіўся. Часам даводзілася цалкам перамалёўваць някасныя арыгіналы, імітуючы старажытную гравюру. Здаецца, атрымалася няблага.

Мікола Міхноўскі, намесьнік дырэктара Беллітфонду:

«Ермаловіч прынёс да нас рукапіс летась, у верасні. Ён жа быў сябром Саюзу пісьменьнікаў... Грошай не было. Пачалі з пэўнай сумы, выдаткаванай Таварствам сялян, у якім Мікола Іванавіч быў пайсааходзьдзя. Рэдагавалі мы кнігу супольна з Кастусём Цьвіркам. Усё праўдзівае ў аўтарам. Рэдагаваньне скончылася са сьмерцю аўтара. Больш мы нічога ў тэксьце ня кралі. Цяпер кніга ў друкарні...»

Ён змагаўся ўсё жыццё: з уласнай і чужой сылепатою, са стэрэатыпамі й навуковымі апаньнямі. Цяпер гэта будзе рабіць ягоная кніга.

Уладзімер Крукоўскі

каляндар

18 красавіка 1900 г. на Мастоўшчыне нарадзіўся Даніла Ваўковіч, дзяржаўны дзяч БССР. Ягоны лёс і палітычная кар'ера характэрныя для бальшавіцкага часу. Эвакуацыя ў Расею, уступленьне ў бальшавіцкую партыю, потым у Чырвоная армія, праца ў ВЧК, ліквідацыя контррэвалюцыйных мяцяжоў. У 1920 г. Ваўковіч пераводзіцца на Заходні фронт (у Беларусь). Эцыкляпеды гісторыі Беларусі сьціпла паведамляе пра 1920 г. у ягоным жыцці: «вёў барацьбу з бандытызмам у Бабруйскім і Мазырскім паветах». Барацьба з бандытызмам у Мазырскім павеце азначае змаганьне з войскам генэрала Булак-Балаховіча, якое спрабавала стварыць Беларускаю рэспубліку. У тым канфлікце перамаглі чырвоныя. Беларусь стала савецкай. Па заканчэньні вайны Даніла робіць хуткую кар'еру: спачатку камсамольская дзейнасьць, потым праца ў райкамах, 30 траўня 1937 г. Даніла Ваўковіч абіраецца старшынём Савету Народных Камісараў БССР. Але жорны рэпрэсіі ўжо круціліся, і арышт Ваўковіча быў справай часу. Пакіраваць Беларусь удалася ён не паспееў, бо ў верасні 1937 г. па абвінавачваньні ў «шкодніцкай дзейнасьці ва ўсіх

галінах народнай гаспадаркі» быў арыштаваны і прыгавораны да «найвышэйшай меры пакараньня».

19 красавіка 1775 г. адбылося першае ўзбройнае сутыкненьне амэрыканскіх паўстанцаў з ангельскімі войскамі пад Лексінгтанам, што ў Масачусэтсе. Бой скончыўся перамогай амэрыканцаў. Са стрэлаў у Лексінгтане пачалася амэрыканская вайна за незалежнасьць (амэрыканская рэвалюцыя), якая скончылася стварэньнем новай дзяржавы — Злучаных Амэрыканскіх Штатаў. Аднак думку наконт пачатку рэвалюцыі аспрэчыў будучы другі прэзыдэнт ЗША Джон Адамс, які заявіў: «рэвалюцыя адбылася да таго, як пачалася вайна, рэвалюцыя адбылася ў сэрцах і думках народу». Амэрыканцы ўсвядомілі сябе асобнай нацыяй, калі брытанскае войска адступала зь Лексінгтану да Бостану. Тады, кажучы сьведкі, з кожнай фэрмы, з кожнага дому ангельцаў абстрэльвала мясцовае насельніцтва. Вайна за незалежнасьць прыцягнула шмат добраахвотнікаў. У жніўні 1776 г. на амэрыканскі кантынэнт прыехаў вайсковы інжынэр Тадэвуш Касьцюшка, які 18 кастрычніка таго году быў залічаны ў амэрыканскае войска ў званьні палкоўніка. Сем гадоў праваяваў Касьцюшка ў Амэрыцы, і ягоны талент вайсковага інжынэра знайшоў найлепшы ўжытак. У бітве пад Саратогай было разгромленае буйное злучэньне брытанскай арміі, і перамога пад Саратогай была зьдзейсненая дзякуючы фартыфікацыйным умацаваньням, створаным пад кіраўніцтвам Касьцюшкі. Ён пабудоваў крэпасць ўва Ўэст-Пойнце, дзе цяпер знаходзіцца амэрыканская Вайсковая Акадэмія. Удзячныя амэрыканцы рукамі нашага земляка Генрыка Дмахоўскага паставілі помнік Касьцюшку ля Белага Дому ў Вашынгтоне.

21 красавіка 1500 г. мараплаўца Люіш Кабрал першым з эўрапейцаў дасягнуў берагоў Бразыліі. Бразылія ад пачатку свайго існаваньня стала краінай для эмігрантаў, у тым ліку і для беларусаў. Першыя арганізаваныя эмігранты зь Беларусі зьявіліся там у XIX ст. (Ігнат Дамейка дабраўся аж да Чылі), але масавая эміграцыя распачалася напачатку XX ст. Бразылія прыцягвала нашых суайчыннікаў бязмежнымі тэрыторыямі і прыхільным стаўленьнем да эмігрантаў: зямля каштавала танна, эмігранты на першых часах вызваліліся ад падаткаў. Эміграцыя працягнулася пасьля 1944 г., калі дзясяткі тысячаў беларусаў пакінулі Айчыну, непакоячыся за свой лёс пад савецкай акупацыяй. Цяпер у Бразыліі, паводле розных падлікаў, жыве каля 150 тыс. людзей беларускага паходжаньня, раскіданых па

ўсёй краіне ад Фарталезы да Порту-Алегры.

22 красавіка 1725 г. дваццацігадовая Францішка Ўршуля Вішнявецкая пабралася шлюбам з Міхалам Казімірам «Рыбанькам» Радзівілам. Міхал Казімір ажаніўся зь дзяўчынай, нягледзячы на праклёны сваёй маці, якая была супраць выбару сына. Каханьне перамагло. Пасьля заключэньня шлюбу маладыя пасяліліся ў Нясвіжы, адным з родавых маёнткаў Радзівілаў. Францішка Ўршуля рэдка пакідала Нясвіж, займаючыся справамі маёнтку і дзецьмі. Муж часьцяком зьяжджаў па справах, а жонка пісала яму доўгія-даўжэжныя лісты... ў верхах. Нават сваім дзецям — адным зь іх быў будучы Пана Каханку — яна пісала павучэньні і настаўленьні таксама ў вершаванай форме. Францішка Ўршуля арганізавала ў Нясвіжы тэатар. Першы спектакль адбыўся ў чэрвені 1746 г. — гэта была ейная п'еса «Дасьціпнае каханьне».

Францішка Ўршуля сакала п'есы і перакладала Мальера і Вальтэра. П'есы ігралі ў спецыяльна зробленай дзеля гэтага тэатральнай залі, якая асьвячалася адмысловымі 52-ма ліхтарамі, а ўлетку — пад адкрытым небам, у парку Альба. У 1752 г. у Нясвіжскім тэатры была пастаўленая опера «Сьляпое каханьне не зважае на вынік», і ў тым жа годзе заснаваная балетная школа. За Францішкай Ўршуляй Нясвіж ператварыўся ў значны культурны цэнтар ня толькі Вялікага Княства, але і ўсёй Рэчы Паспалітай. У той час тут былі заснаваны кадэцкі корпус, адноўленая друкарня, пабудавана некалькі мануфактураў, сярод якіх і славуная мануфактура шаўковых пасяў, пазьней перанесеная ў Слуцк.

23 красавіка 1875 году ў заходніх расейскіх губэрнях (Беларусі і Літве) праводзіцца рэформа гарадзкага самакіраваньня. У Беларусі ўводзіўся новы бессаслоўны орган гарадзкага самакіраваньня — гарадзкая дума. Выбар гласных (сяброў) у гарадзкую думу адбываўся па трох курых у залежнасьці ад маёмаснага цензу. Выканаўчым органам гарадзкой думы была гарадзкая ўправа, якая складалася з двух-трох чалавек і выконвала пастановы, прынятыя на пасяджэньнях гарадзкой думы. Уводзілася таксама пасада гарадзкага галавы, які ўзначальваў і гарадзкую ўправу, і гарадзкую думу. Сто гадоў таму менскім гарадзкім галавой быў прадпрымальнік і банкір граф Чапскі, якому належала некалькі будынкаў у горадзе, а таксама бровар «Багемія», цяпер — «Аліварыя».

Алег Гардзіенка

Сяргей ШЫДЛОЎСКИ

Францускі бульвар

Францускі бульвар, як у Адзе, тэрасамі сыходзячы да Дзвіны, — сталая кроза наваполацкіх архітэктараў, журналістаў і проста неабыхавай грамадзкасці. Каштанавая мара гэтая пацвярджае: навапалачане прызвычаліся нітаваць ідэалы з лян-дшафтам. Сам горад нафтахімікаў паўстаў некалі як сфера чыстых магчымасцяў — на голым месцы пасярод прыдзвінскіх сасоннікаў. Сасновым паветрам дыхаюць і сучасныя нашчадкі колішніх першабудаўнікоў беларускай нафтахіміі. Першабудаўнік — гэта наваполацкі архетyp, тубыльцы, арыентаваны на выклік — прыродны, культурны, спартывы, нарэшце. Тут файна пачынаць новую справу. Гісторыя гораду паміж выйсьцем «Блакiтнага ліхтара» і адноўленых «Калосьсяў» — гэта летапіс пачаткаў. І пачаткоўцаў.

Фасад

Фасад Наваполацку выходзіць на Дзвіну тарцамі дзевяціпавярховікаў з цыкліпчымі пано А.Кішчанкі. За выняткам гэтай соцартаўскай познамі, закліканай прэзэнтаваць індустрыяны парыў камсамоліі, — Наваполацак у астатнім нэўтральна-бэтонны, сэрыйны горад «80 нацыяў», 81-й і самай прагрэсіўнай у наваполацкім выпадку былі нафтахіміі. Фармаванню гэтай супэрсупольнасьці падпарадкаваная ўся адукацыйная інфраструктура — на 105-тысячны горад прыпадае 13 расейскамоўных школаў і 1 кляса этнакультуры, якую дэманстравалі нават па БТ — дзеткі ў беларускіх вышыванках. Замяталін, калі бачыў іх, мусіць, пусьціў сыязу. Фасад.

Urbi et Orbi

Наваполацак — паселішча вясковых мігрантаў, таму навапалачане гуляюць у Горад, вучацца быць гараджанамі.

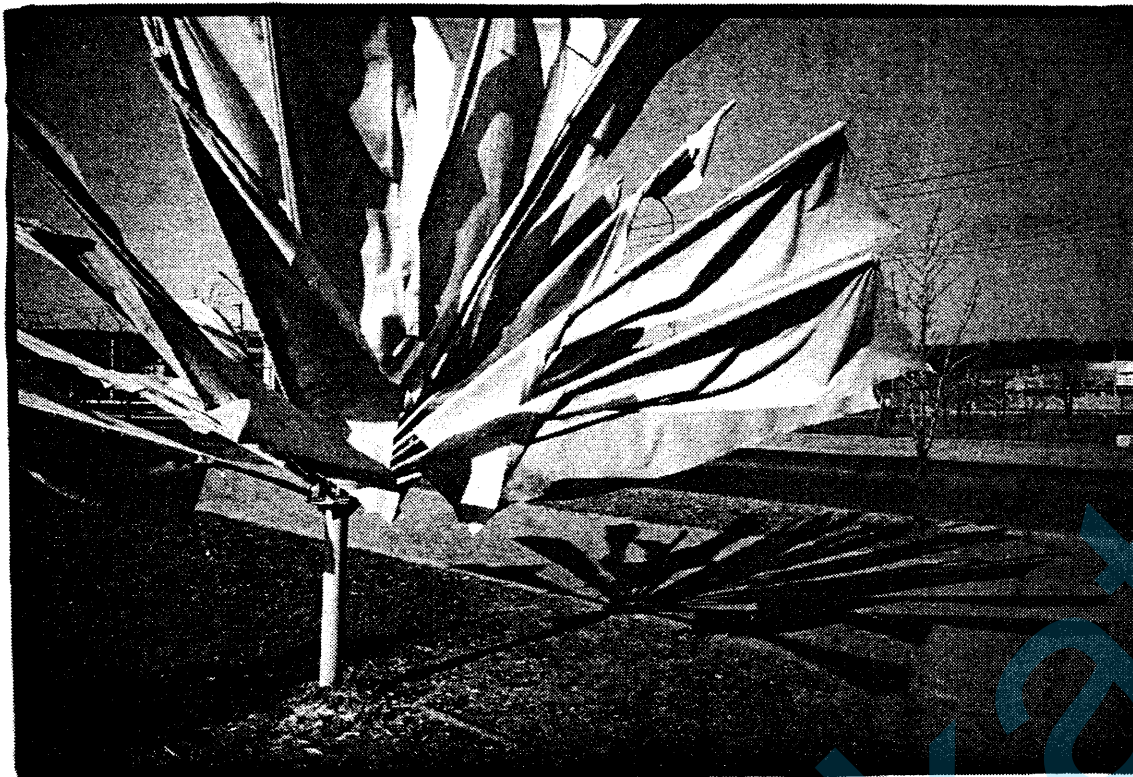
Сачы за мовай

«Малая радзіма» — тыповы маскалізм — гэтак менавалі ў савецкіх падручніках Беларусь, а цяпер падобны выраз карабціць слых, калі гавораць пра Гомель, Берасьце ці Наваполацак. Хоць няма й быць ня можа для беларуса такога панятку — не існуе нічога большага за Беларусь і патагоў ня кроіцца яна на лусты. Горадня, Магілёў, Пінск — сынонімы Беларусі. Дзе знойдзеш «большай» Беларусі, як ня тут — у гэтых спрадвечных, паводле выразу рэдактара «Нашай Нівы», «гнездах беларушчыны».

Істотнае

У Наваполацку праўдзіцца Геаграфія Аркады Смоліча, касуючы савецкую тэорыю «дзвюх Беларусяў» — Заходняй ды Ўсходняй. Полаччына — Беларусь Паўночная. Менавіта яе традыцыя дазволіла паўстаць Наваполацку як адраджэнскай мэтраполіі, застаючыся фармальна камсамольскім горадам — «радзімай 80 нацыяў і народнасьцяў». Фэрмэнтам, які паскорыў «ператраўленьне», была традыцыяналісцкая закуска мігрантаў з засьцянкава-местачковай Лепельшчыны, Дрысеншчыны, Браслаўшчыны і Дзісеншчыны. Такім чынам, істэрнізацыя, але ўсё ж — мадэрнізацыя. Моцнае магнэтычнае поле Полацку, імпульсаў якога ня здолелі загамаваць аніякія Абэцэдарскія, і дало забеларускі Навапо-

МАНСАРДЫ НАВАПОЛАЦКУ

лацак. Варта згадаць і іншы чыньнік, імя якому — Уладзімер Арлоў.

Арлоў

Анэkdот, якога хапіла б ашчаднаму аўтару на эпапэю, Арлоў вычэрпвае абзацам. Рэклямшчыкі цьвердзяць, што Арлоў піша свае эсэі слёганамі, патрыёты — што крывёю па бел-белым. Але чым бы знаны зямляк ні пісаў, атрымліваецца гэта ў яго заўжды канвэртабэльна: арлоўскія фразы лгга прадаваць ураздуб — тым жа невынаходлівым рэклямшчыкам. Яно й ня дзіва, як выславіўся адзін культурнік — «на Арлова ходзяць нават бабы ў махеравых шапках» — фэнаменальны посьпех для адраджэнскіх арыстакратаў духу. Для Полаччыны аўтар «Таямніц полацкай гісторыі» ўяўляецца новай рэінкарнацыяй Усяслава Чарадзея, што ў сваім княскім праве паставіў па-гаспадарску на прамысловы грунт здабычу і перапрацоўку галоўнага стратэгічнага рэсурсу Полацку — гістарычнага. Арлоўскім рупескам полацкі дыскурс, заселены з часоў Влада мерсьцямі ды патарочамі, пачаў запаўняцца сучаснай фактурай, ды чытачом, нарэшце — варта бачыць набіткананы залі наваполацкіх чытальняў на прэзэнтацыях новых кніг Арлова. На адной з падобных імпрэзаў аўтар «Дня, калі ўпала страла» падпісаў сваю кнігу мясцоваму сяміклясьніку, аўтару гэтых радкоў, з пажаданьнямі «пяцёрак» па гісторыі — і як наўроць — каб яшчэ па фізыцы гэтаксама ж.

Мэтро

Калі ў горадзе зьявіўся першы, ён жа пакуль і адзіны, падземны пераход, рэпэртаў маладзёнаў у самаволцы ўскладніўся новым крутым прыколам: «Дзевушкі, як прайсьці да мэтро?». Цікавосьць гэтая не такая ўжо і пустая, — у пэўных півярнях узятлі за моду зачыняць сарціры на ключ, а пасля шостага куфля ня ў кожнага неабстралянага навадранца павернецца язык той ключ папрасіць. Бясплатных жа прыбіральняў у горадзе бракавала заўжды, у чым праніклівыя дасьледнікі спасочваюць «непаразумьне дзвюх мадэляў экалягічнае культуры — вясковай ды ўрбаністычнай» (І.Ульстэравіч). Як бы там ні было насамрэч, але

карыстацца наваполацкім «мэтро» па ягоным наўпроставым прызначэньні цяпер непрыемна і небясьпечна. Гэта прызналі ўрэшце і гарадзкія ўлады, павесіўшы ля самага, карыстаючыся тэрмінам са «Слоўніка-2000», «падзему», сьветлафор. Застаецца цяпер зрабіць уваход у «мэтро» платным, каб дабро не прападала.

«Як у казцы»

Гэткай была мая «рэцэнзія» на нэзны Наваполацку, калі я прыехаў сюды пяцігадовым чалавекам упершыню. Тая імпрэсія мая мела надзвычайны посьпех у дарослых — навапалачане любяць свой горад. Гэтае цывілізаванае пачуцьцё надае Наваполацку большую прывабнасьць у параўнанні з цэнтрамі — адміністрацыйнымі, але недалюбленымі сваім жыхарствам. Знаходзячыся на хімічным — «нафтаўскім» — вастрыі паўднёва-заходняй «ружы вятроў», пры ўсіх сваіх камунальных ды архітэктурных хібах Наваполацак застаецца ўтульным горадам. Паважаць сябе азначае жыць тут і цяпер. Мясцовыя культурнікі не пакутуюць на комплекс Рабінзонаў беларушчыны. Пастаеца рэчаіснасьць прымаецца тут як рабочая дадзенасьць. У Наваполацку дзейнічаюць тры літарацкія арганізацыі, якія па геаграфічным ахопе сваіх супольнікаў маюць агульнабеларускі статус, узнікаюць новыя выданьні — з апошніх «Арт-сэзон» і вельмі сымпатычны «Палімпсэст».

Авансы ды Інвэстыцыі

Наваполацак традыцыйна прыслухоўваецца да «Нашай Нівы». Ужо трэцяе пакаленьне навапалачанаў уваходзіць у культурны кантэкст краіны праз Вострую браму «першай беларускай газеты з рысункамі». А асабліва моцныя пазыцыі газеты ў тутэйшым унівэрсытэце — і ня толькі ў студэнцкіх аўдыторыях, але і ў выкладчыцкіх пакоях. Падобную сытуацыю можна вытлумачыць сталымі традыцыямі жывой беларушчыны, якія тут ніколі не перапыняліся — маладых навапалачанаў вызначае стратэгічнае бачаньне сваёй беларускай місіі ў краі ды павага да папярэднікаў. Кропкаявыя акцыі беларускіх асяродкаў у 80-х вывелі Наваполацак да выбараў у ВС 1989 году, на якіх посьпеху дамагліся кандыдаты

БНФ на чале з Ляўонам Баршчэўскім. «Рассаднікам нацдэмаўшчыны» было літзгуртаваньне «Крыніцы», зь якім супрацоўнічалі Н.Гальпяровіч, І.Жарнасек, А.Глэбус, А.Мінкін, С.Сокалаў-Воюш, В.Аксак, Ул.Арлоў, І.Снарская, В.Аколава, М.Барэйша, Я.Лапатка — дасьледнік фінскай культуры, альбаніст В.Мудроў, бацька «Істэрну» А.Чарніцкі. А было ж яшчэ і ТВЛ троку паслей. Але не было б такога аўтарытэту «НН» у рэгіёне, каб не супалі тутэйшыя запатрабаваныя з прынцыпамі і творчымі інтэнцыямі газеты, арыентацыяй на нефальшаваную савецкай традыцыю. Як і «Наша Ніва», Наваполацак марыць пра Балтыку.

Настаўнік паветалізму

Часьцей за Барадуліна са сталіцы ў Наваполацак завітае хіба толькі Арлоў. Цэнтральная наваполацкая бібліятэка са знамай у адраджэнскіх колах канфэрэнц-заль, якая пабачыла сьвет беларускага прыгожага пісьменства ад Я.Брыля да А.Сыса — Маякоўскай па форме, але па сутнасьці даўно ўжо Барадулінская. Полаччына спрадвек прамаўляла княскімі кронікамі, гандлёвымі дамовамі ды юрыдычнымі грамадамі, а вось Паэтаў радзіме Ф.Скарыны ды В.Цяпінскага ўсё ж бракавала. Дзякуючы Рыгору Бара-

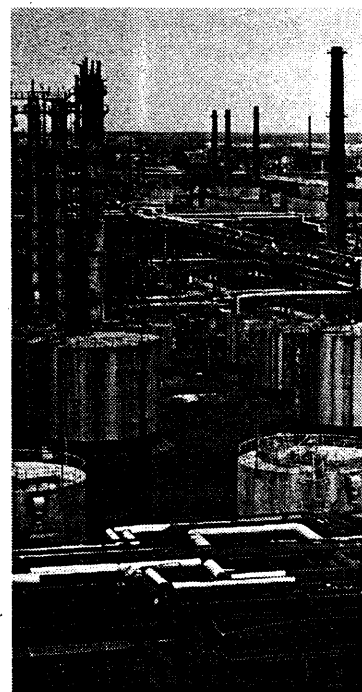
дуліну, трымальніку вушацка-полацкага маўленьня, полацкія бабулькі, тубыльныя чароты-азярыны, паны Завальня ды Твардоўскія — займелі ўрэшце свой аўтэнтны голас.

Ёлпы гораду

Н — малады горад, дык і бамжы тутак маладыя. Гарадзкія вар'яты — фірмовая тэма мясцовага этноляга Лобача, які патрапіў акрэсьліць гэтую сацыяльную зьяву ў сваіх нататках пра клясычную восень Сашы-сьмецара. А мясцовы прэзіік Мудроў, пішучы па заданьні гарадзкой газеты артыкул аб камунальных недахопах, распыаўся раптам эсэем пра фантаны гораду Н. Усяго іх тут тры: «Мальчык на шары» (гіпэррэалізм), «Няптун» і проста — зь цьветамузыкай. Здавалася б, не Пецяргоф, а атрымалася так, як да Мудрова па-беларуску не пісалі і пра Вэрсаль. Або тыя ж сны мясцовыя — надоечы пэат Алесь Аркуш надрукаваў ва ўласным альманаху собскі сон. Сон ягоны насамрэч быў ня собскі. Гэта быў сон гораду, які сьніць нам — нас.

Горад пра маладых

Наваполацак найперш вядомы адсутнасьцю (пасля гэтага слова хочацца ўзяць паўзу, бо Н-Полацак — «Н мінус Полацак», Навоштаполацак — сам ё адсутнасьцю, хімерным анклявам, перапынкам у тысячагадовай тубыльнай гісторыі — хуткім зыркiм сном крывіцкай дромнасьці, небясьпечнай на палюцыі, лясцэркам лукавым, што касуе Полацку колькі стагодзьдзяў) — дык вось, адсутнасьцю помнікаў бальшавіцкім верхаводам. Някай, разумела, фронды ў гэтым не было — проста фальшывыя багі сканалі раней, чымся скончылася будаўніцтва іхнага капішча на «бясконцай» наваполацкай вуліцы — Маладзёжнай. Не паспелі тут дабудоваць апошні мікрараён у выглядзе літары «С» — трэцяй у заплянаваным цыкліпчным «СССР», як пэзка гэтай спаруды, калёс на гліняных ножках, разваліўся. Засталася ад імперыі ў напамінак адно жменька вуліц з двухсэнсоўнымі назовамі — Гайдара, напрыклад, якія для сучасных дзяцей няўцямныя, бо апошнія абмяркоўваюць ужо не Цімура са Шцірліцам, а Маўдэра з «Х-файлаў». Гэта горад-падлетак, што разьвіваецца пакуль толькі ўдоўжкі, а ўшыркі яго можна прайсьці ў кожным месцы за хвілінаў дваццаць. Ён сьпярэшчаны, як тынэйджарўскімі графіці, легкадумнымі назовамі-вулкамі, кшталту Паркавай, Лясной, Школьнай, Дружбы. Яны ствараюць уражаньне амаль некранутага ляндшафту — ласіных сьцяжынаў, як выславіўся нехта, закатаных у асфальт. Мо сапраўды так і ёсьць — ня маючы гісторыка-культурнага кантэксту, Наваполацак жорстка перадавызначаны ляндшафтам прыродным — тонкі эпідэар урбанізму, распнуты між Дзвіной і лесам. Ня дзіва, што горад здабыў сабе сярод абазначаных людзей славу сталіцы беларускага нэапаганства. У адсутнасьці сымбаліаў культуры наваполацкі сасоннік, працінаючы жылыя мікрараёны, робіцца чыньнікам ідэалігічным і эстэтычным, а дваровая пустка — кантэкстам гарадзкога фальклёру. Эўрапейскія гарады праходзілі гэты ж этап яшчэ на барбарскім сьвітанку цывілізацыі. Скажаць пра Наваполацак, што гэта малады горад, — нічога не скажаць. Гэта горад маладых і горад пра маладых — такіх, якія яны ёсьць

без прыўкрасаў. Нездарма пік «камсамольскіх будоўляў», сярод якіх і Наваполацк-1958, прыйшоўся на конадзень зўрапейскай сэксуальнай рэвалюцыі. Так імпульс разняволення быў сканалізаваны на індустрыяльную рэвалюцыю. Урэшце, запаскуджаная прырода засталася няскораная.

Наваполацк атрымаў надоечы кангеніяльны сваёй камсамольскай маладосці сымбаль — Лядовы палац, цэнтар культуры і адпачынку.

Унівэр Грубэра

Часам асфальтоўку зь Менску называюць апэндэксам, падкрэсьліваючы тым тупіковае месцазнаходжаньне рэгіёну — у парэўнаньні з васьсю Масква-Варшава, «экватарам Беларусі». Дасьцінна, але няслушна. Капіляры гісторыі, што канцэнтруюцца на Полаччыне, важнейшыя ад транспартных артэрыяў. Хай па капілярах гэтых ня йдзе нафта, але прыходзіць па іх да беларушчыны моладзь — рэсурс стратэгічны. Наваполацк у пэўным сэнсе застаецца і дасюль «камсамольскай будоўляй» — толькі ўжо не імперскай, а ўласнабеларускай. Дзякуючы прытоку сюды адукаванай і сьвядомай моладзі з усіх куткоў Беларусі — Уладзімера Філіпенкі ды Юрася Насевіча зь Меншчыны, Вольгі Емяльянчык ды Віталія Галубовіча з Гарадзеншчыны, Зьмітра Сасноўскага з Гомельшчыны ды зь дзясятку іншых асобаў, пералічыць імёны якіх, да гонару гораду, ужо складана, — сфармаваны выкладчыцкі склад гуманітарных факультэтаў тутэйшага ўнівэрсытэту. Унівэрсытэт зьяўляецца адной з галоўных «кропак разьвіцьця» для ўсяго рэгіёну. Рухаючыся да традыцыяў Акадэміі Грубэра, ён можа «адыграць» назад для беларушчыны тое, што напоўніцу яшчэ не скарыстана нашай культурай — міт унівэрсытэцкага гораду, роўнага некалі па бляску сваіх імёнаў лепшым унівэрсытэтам Эўропы.

Тут былі мы

Кожны навапалачанін мае магчымасьць глядзець тры масцовыя TV-студыі ў дадатак да 14 тэлеканалаў, сярод якіх ёсьць нямецкія і польскія, але большасць — маскоўскія. «Местачковы глябалізм» — мовяць экспэрт, але гэта так па-наваполацку — жыць сярод хімераў. Культурныя хімеры вылучаюцца агрэсііяй, але ж і энтрапіяй. Наваполацк — гэта горад, якога ня будзе. Ён мусіць знікнуць, мінуцца як маладосць, разьшоўшыся ў тысячагодзідзях Полацку — на другі дзень гэтай лякуны на мапе не заўважыць ніхто. На культурнай мапе Беларусі яго ўжо няма — Наваполацкі ўнівэрсытэт, напрыклад, мянуцца Полацкім, тэвэлаўскія праекты, узніклі на наваполацкай глебе, прэзэнтаваліся як полацкія — і гэтак далей. Хіба толькі пад тутэйшымі графіці Полацк ніколі не падпішацца: «Мы — Богі», «ЛСД — атрута», «Скалі, ісьціна недзе побач», «Лука? Хто гэта?», «Свабоду Шараю» — іміджу першасталіцы яны непавабныя. Зрэшты, Полацк не застаецца ранейшы, атрымаўшы ў пасажэкалягічныя фобіі, алергіі, істэрні — усё чалавечае, зачалавечае.

Зусім маргінальнае

Заправіўшы ў кухаль першы Лекерт, прыпаў да вакна. У прыцэле форткі — вясна.

У кожнага чалавека ёсьць мясьціны, добра вядомыя й заўсёды прыцягальныя, мясьціны, куды хочацца вяртацца зноў і зноў. Шмат для каго, як і для мяне самога, акрамя Полацку ды Крэва — знакавых у кожнай беларускай душы — гэткаю мясьцінаю ёсьць Гальшаны.

Апошнім разам патрапіць сюды аказалася незвычайна цяжка. Раней на лясным ускрайку збоч ад шырокае гравейкі з Барунаў падарожніка сустракала адзінокая пашарпаная табэля з папярэджаньнем аб пачатку памежнае зоны ды неабходнасьці адмысловага дазволу дзеля таго, каб рушыць далей. Ды гэта было, напэўна, самаю важкай, калі не адзінай, перашкодаю на зручным ды вольным гасьцінцы. Цяпер табэля знікла. Затое наш самаход ня менш, як зь дзясятка кілямэтраў груз у мяккі руды пясок, аб'яжджаючы пакінутыя пасярод дарогі агромністыя аблупленыя грэйдары ды густа, нібы знарок, раскіданае буйное каменье. Нарэшце дарожны зьдзек скончыўся, і маленькі сталічны транспарт з добра падзёртым падчэраўем ды пераможным настроем выкаціўся на ратавальны гальшанскі асфальт.

Сёньняшнія Гальшаны мала падобныя да колішняга славутага мястэчка. Заводы, што выраблялі паліваную кафлю, майстэрні, магутныя млыны, паперня — усё гэта цяпер толькі згадка сёвай мінуўшчыны. Восі і здаецца часам, што тыя Гальшаны са сваім дзіўным палацам (гэта падобным да флямандзкіх кастэляў Бэсэнштэйна ды Клейдаэля, што пад Антверпэнам), буйнымі кірмашамі, што ладзіліся на плошчы ля паважнага барочнага касцёла некалькі разоў на год, ды непараўнальным майстэрствам местачкоўцаў у вязцы рукавіцаў, панчоў ды славуных «гальшанскіх каптановаў» назаўсёды сышлі ў нябыт...

Але гэтак толькі здаецца. Дастаткова прытуліцца сьпінай да аблепленае шэрымі рыштаваньнямі сьцяны старога францішканскага кляштару ці пакласьці далоню на халодныя ружовыя цагляныя раскіданага сапэгаўскага замку, як адчуваеш, што адвечныя Гальшаны ўсё яшчэ жывуць сваім самаістым таемным жыцьцём і ўсё яшчэ лунае магутны жыццятворны дух над напавузынішчанымі, але няскоранымі мурамі.

Першыя старонкі тутэйшае гісторыі цалком звязаныя з жыцьцём князёў Гальшанскіх, выдатным родам, які, аднак, спыніў сваё існаваньне ў 1556 годзе. І віною тому, як ня дзіва, сярод іншых чыннікаў і празьмерная прыхільнасьць да Маскоўскае дзяржавы. Ці то Аляксандар-Нялюб, што ўдзельнічаў у змове супраць вялікага князя Вітаўта; ці то Сымон, што рыхтаваў замах на жыццё вялікага князя Сьвідрыгайлы; ці то Іван Юр'евіч — змоўца супраць вялікага князя Казіміра, які гэтак марыў перайсьці разам з усходнімі землямі Вялікага Княства ажно да Бярэзіны пад уладу вялікага маскоўскага князя Івана Трэцяга — усё яны альбо проста загінулі праз свае палітычныя прыжынасьці, альбо, у лепшым выпадку, назаўсёды пакінулі Літву ды аселі на Маскоўшчыне...

Праўда, жаночая галіна радаводу Гальшанскіх, так бы мовіць, ратавала, як магла, сытуацыю. Гэта, княжна Іўліянія была жонкаю тога самага Вітаўта, княжна Сафія — Ягайлы (пасля Ядзьвігі). Менавіта яна, нарадзіўшы сыноў Уладзіслава ды Казіміра — буду-

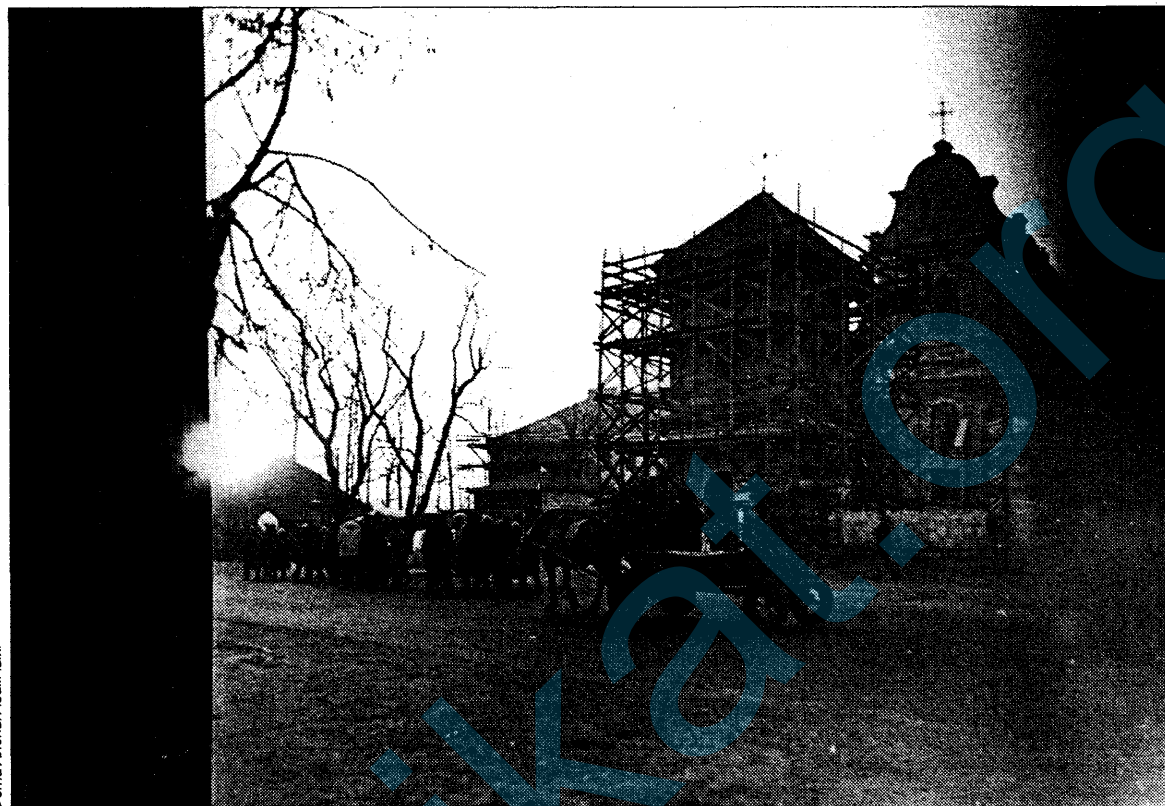
рых польскага караля ды вялікага князя літоўскага, стала пачынальніцаю дынастыі Ягелонаў. Апошняя ж з гальшанскіх княжонаў, Алена, у 1525 годзе выйшла за Паўла Сапегу, ды з гэтага часу самі Гальшаны зрабіліся сапэгаўскаю айчынай.

Мураваны францішканскі кляштар з касцёлам Яна Хрысьціцеля быў узведзены ў 1618 годзе (касьцёл перааблялі пры канцы XVIII ст., кляштар жа застаўся амаль некрануты). З гэтаю камяніцай звязанае вядомае гальшанскае паданьне.

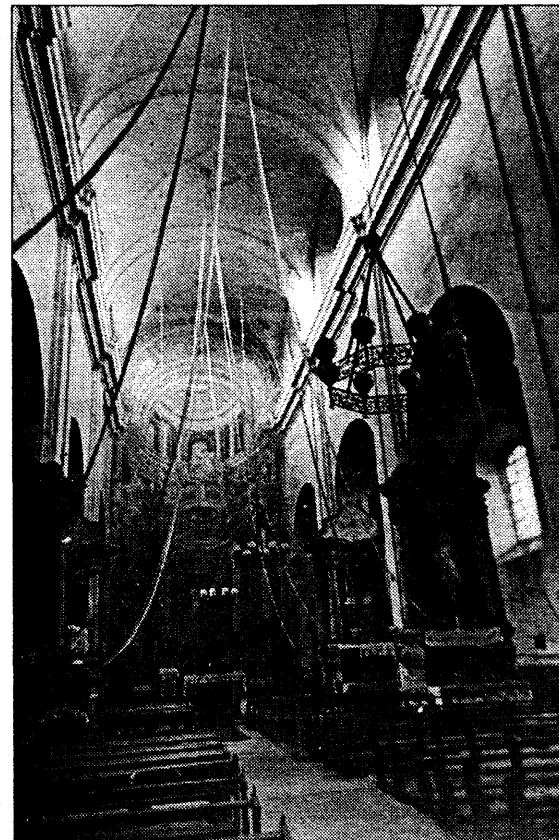
Распавядаюць, што пад час пабудовы кляштарных карпусоў адна з апорных сьценаў ніяк не хацела стаяць ды некалькі разоў, ужо амаль скончаная, бурылася сама сабой. Раззлаваны фундатар, ня хто іншы, як староста Вялікага Княства Павел Сапега, паабяцаў нарэшце пакінуць без заробку майстроў, калі кляштар ня будзе скончаны ў тэрмін. Засмучоны будаўнікі, сабраўшыся на раду, вырашылі пайсьці на скрайні сродак ды прынесці чалавечую ахвяру. І вось маладзіца, што першая прынесла мужу-мужу абад, была скопленая ды жыўцом замураваная ў цокаль злашчаснае сьцяны... Кляштар прастаяў непарушна да сёньняшніх дзён. Праўда, кажуць, што й дагэтуль у адным зь ягоных пакояў часам зьяўляецца самотны прывід у старадаўнім адзеньні.

Гэтая гісторыя, напэўна, і засталася б страшнаю стараветнаю казкай, каб не яе нечаканы працяг, аб якім распавядае спадарыня Часлава Акулевіч, загадчыца гальшанскае філіі Мастацкага музэю, што месціцца цяпер у старых кляшторных мурах. Колькі гадоў таму, вывучаючы цокальную частку аднае са сьцен, дасьледчыкі патрапілі на непаразумелую нутраную пустоту. Ускрыўшы яе, са зьдзіўленьнем убачылі спарухнелы чалавечы

ГАЛЬШАНЫ

Фота Алены Адамчы

шкілет, літаральна ўціснуты ў невялікую нішу. Тэрмінова пакліканы мясцовы доктар засьведчыў, што хутчэй за ўсё маладая жанчына (!) загінула ненатуральнаю сьмерцю.

Апошнім часам Дзяржаўны Мастацкі музэй ды Міністэрства культуры вырашылі, што гальшанскі кляштар ня мае сур'ёзнае культурна-гістарычнае вартасьці, ды з гэтае нагоды

зьбіраюцца тутэйшую філію музэю зьліквідаваць. Значыцца, ня ўсім хочацца вяртацца сюды зноў і зноў. Так ці йначай, але «заклаў Гольша горад на рацэ Каравель...», і сталіся на Беларусі — паводле «Кронікі Быхаўца» — больш, як сем соцень гадоў таму, Гальшаны.

Андрэй Захаранка

НАВІНЫ

Партрэты жывых

У Музеі гісторыі беларускай літаратуры, што ў Траецкім прадмесці, адчынілася выстава партрэтаў клясыкаў айчыннай літаратуры пэндзля Міхася Будаева і фантастычных краявідаў Беларусі Вячаслава Паўлаўца. Дырэктар Аб'яднання дзяржаўных літаратурных музеяў Леанід Хадкевіч дазволіў мастакам выставіць партрэты Ларысы Геніюш і Алеся Адамовіча, але загадаў прыбраць у нябачны куток партрэт Васіля Быкава, каб не цвяліць Міністэрства культуры. Алеся Разанаў кажа, што ён на сваім партрэце выйшаў больш жывы, чым у сваім целе.

Памяці Карпюка

У гарадзенскім клубе «Паходня» і ў менскім ДOME Літаратара прайшлі вечарыны памяці Аляксея Карпюка, якому сёлета магло б споўніцца 80 гадоў. Удзельнікі з горыччу казалі, што памяць пісьменніка-дысідэнта брэжнеўскай пары ня можа быць ушанаваная належным чынам пры цяперашняй уладзе. Дзяржвыдавецтва «Мастацкая літаратура» адмовілася ад намеру выдаць ягоныя партызанскія дзёньнікі і эсэ «Развітанне з ілюзіямі», выкінула з пляну разам з кнігамі Л.Геніюш і В.Быкава, якіх Карпюк колісь бараніў ад паклёпнікаў.

Голубеў нямілы

Скульптару Ігару Голубеву, аўтару помнікаў Уладзімеру Караткевічу ў Воршы і Напалеону Орду ў Янаве, Міністэрства культуры не дае дазволу на ўзвядзенне помніка Эўфрасінні Полацкай на яе радзіме, хоць Полацкі гарвыканкам ужо прызначыў быў адкрыццё манументу на 23 траўня. Экспертная рада Мінкульту палічыла недастаткова ўрачыстым вобраз асветніцы, створаны Голубевым, і пастанавіла абвясціць рэспубліканскі конкурс праектаў помніка Святой Эўфрасінні, які, як зазвычай, расцягнецца на доўгія гады.

Юрась Барысевіч

Рыцар-шоў «Гедымін»

Больш за год рыхтаваў полацкі рыцарскі клуб «Жалезны воўк» спектакль «Гедымін». Імпрэза рабілася як сцэнічны маніфэст. 14 красавіка прэм'ера адбылася ў залі Полацкага ўніверсітэта. У пастаноўцы дапамагаў студэнцкі тэатар «Крэда». Спектакль апавядае пра барацьбу Гедыміна з «крыжакамі» і мудрае будаўніцтва краіны. Актары гралі ў баявой рыцарскай выкладцы. Баі на лапкі сцэны ішлі такія, што іскры ад мячоў ляцелі ў залю. Ва ўсіх дух заняло, калі забіты «крыжак», закаваны ў жалеза, паляцеў з карчомнага стала на падлогу. Бразгату было — страх!

А.А.

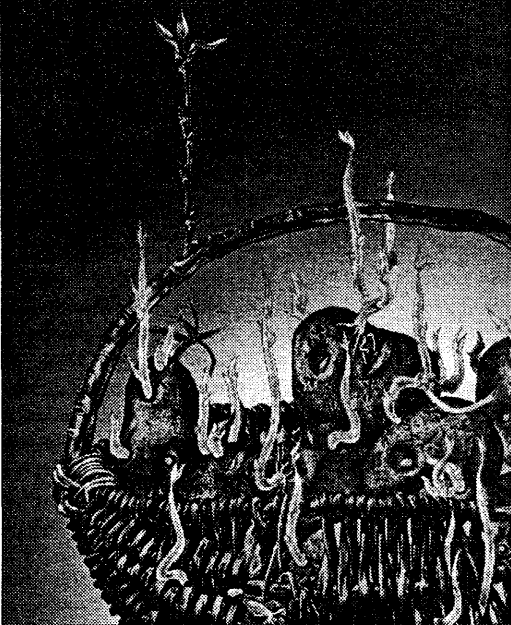
«ПАГОНЯ» З ГУРКАМІ

Выстава мастацкае суполкі «Пагоня», перанесеная з Дня Волі, адкрылася 14 красавіка ў малой залі Палацу Мастацтваў. Як сказаў на адкрыццё Мікола Купава: «25 сакавіка працягваецца й жыве штодня ў нашых сэрцах». Роўна а шостай на своеасаблівы подыум выйшлі ў суправаджэнні навачасных шляхцюкоў і рыцараў дзяўчаты з славутага ансамбля «Госыціца». У часе іхных паганскіх скокаў ды сьпеваў пачалася наймацнейшая прытока людзей у фae Палацу — аж цяжка стала стаяць, бо на чатыры сотні наведнікаў з дзвярэй напіралі новыя. А дзясяткі хвіліны на сёму не ставала месца ўжо й на ганку. Сярод прысутных былі заўважаныя вядомыя людзі, не было толькі Алеся Пушкіна, які не ўшанаваў публіку абяцаным перфомансам.

Па «Госыціцы» першым выступіў намеснік старшыні Саюзу Мастакоў Уладзімер Басалыга. «Ідэя Волі жыве ў сэрцы нашага народу, і без яе немагчымае нашае існаванне». Народны трыбун Ніл Гілевіч крануў сэрца кожнага прысутнага: ён ня толькі паскардзіўся на цяперашняе становішча мовы й культуры, адцёміўшы, што «нават за сталінскім часам не было гэткага разьёшанага наступу» на ўсё беларускае, але закончыў прамову баявітым вершам і аптымістычнаю нотаю, маўляў, цяпер нас ціснуць ворагі беларушчыны, быццам перад немінучай пагібеллю, але «ня нашай!» Сапраўды, нашае пагібелі ім не дачакацца: вялікая доля наведнікаў была маладзейшага пакалення, што вымучала вступоўцаў увесь час спасылацца на моладзь.

Выстава вылучылася кампа-

АДРАДЖЭНЬНЕ 2000

зычыяй: на ўваходзе — у цэнтры экспазыцыі — сустракае Марачкінаў «Мірон», перавезены з фронту сядзібы; ад яго заля нібы падзеленая на палітызаваную частку і пэйзажна-натурмортавую. Апошняя вылучаецца абразом Аўгена Ціхановіча «Катэдральны пляц у Менску ў 1927 г.» і «Квітнечым бацькавым кошыкам» мастака В.Мікіты. Але ўсе наведнікі найперш імкнуліся да графічных працаў Алега Карповіча з сэрыі «Абліччы загінулага году», дзе паўстаюць знаёмыя твары Тамары Віннікавай (аўтар выявіў экзэмпляр у арэале пакутніцы), Сямёна Шарэцкага (за сталом з шыльдаю «Прэзыдэнт ад 21.07.1999 г.» і з навісьлямі па-над ім езуіцкімі тварамі Лукашэнка і Шэймана), гэтаксама адлюстраваны Генадзь Карпенка, Сяргей Лінг у форме піянера, Алеся Пушкін, Юры Захаранка; асобна вылучаецца абраз спалоханай дзяўчыны з пераходу станцыі мэтро «Нямігі».

Аўген Кулік выставіў яшчэ аднаго пэрсанажа свайго сэрыі

гістарычных асобаў Полацкага княства — Браныслава Ізяславіча, бацьку Ёўсяслава Чарадзея. Віктар Сташчанюк — палатно «Наваградск. Замак. Сьнег», Юры Піскун — такія ж пэсымістычныя «Жыдоўскія могілкі». Уладзімер Крукоўскі стварыў трыпціх, прысьвечаны песьняру Літвы Адаму Міцкевічу — па-над дзвюма «і» ў прозьвішчы паэта лунаюць бел-чырвона-белы й бел-чырвоны сьцягі. Вельмі прымірэнчае ў дачыненні да заходніх суседзяў палатно (на карысьць гэтага й лацінскі подпіс: «Gente Lituanum Natione Polonum»). Рыгор Сітніца, выстаўляючы штогод свае графічныя выявы Мірскага замку, і сёлета застаўся адданы традыцыі, але гэтым разам прыліна беларускага дойдзтва паказаная ў колеры.

Аляксей Марачкін выставіў творы, адзін да аднаго непадобныя, але сугучныя паводле сэнсавага напавуньня. «Татка!.. Уставай, ужо ідуць!» — стаіць ля паркану хлопчык зь бел-чырвона-белаю стужкаю ды з палкаю, у вачох трывога й страх, адначасова адчуваецца трагічная бездапаможнасьць перад гвалтам прыхадняў і ахвярнасьць, гатовасьць стаяць да канца ў абароне свайго дому. У другім творы, «Расейскай прыпеўцы», Марачкін іранізуе — намаляваў расейскага жаўнера, абкуранага п'яногу, за сьпінаю якога на менскі пляц Незалежнасьці ўяжджаюць маскоўскія танкі (побач подпіс: «Проглотить весь мир стремились, да Чечнёю подавились, а поскольку жрать хотим — белорусов проглотим»).

Цьвік экспазыцыі — інсталяцыя Алега Карповіча й Пятра Русака «Вясна-2000. Час саліць мочить агуркі»: на жалезных падпорах трымаецца парадны партрэт «рымскага патрыцыя» А.Г. у вянку з дубовага лісьця, перад ім два сьвежыя агуркі, а на падлозе, пад абразом, слоік з салёнымі агуркамі. І ўсе прадукты сьвежыя! Такі й дух усёй выставы.

Віктар Мухін

P.S. Як стала вядома, у першую ж ноч пасля вярнісажу няясна куды знікла цэнтральная інсталяцыя — прычым ахова Палацу Мастацтваў нічога не заўважала.

сагі ад прапаршчыка

Астатняя цыгарэта

Адзін мужык паліў цыгарэту і балбатаў. Пры гэтым ён вельмі махаў рукамі, не зважаючы, якім чынам трымае напалак. І вось некай раз мужык ня зьмеціў, як да вуснаў паднёс ня фільтар, а зваротны бок, і вельмі абпаліўся. У выніку ў яго разьвіўся рак вуснаў, і неўзабаве пасяля цяжкіх мукаў небарака сканаў.

Занатавана ад «ваўка каравульнай службы» прапаршчыка Атокі. Тыповая сага з чалавечымі страхамі сучаснасьці.

Кароль

Адзін даўдон падпіў надта і, прыйшоўшы дадому, стаў выходзіць жонку і дзяцей. Ганяючы іх папругаю па хаце, ён утрапена паўтараў: «Я — кароль! Я — кароль!» Жонка аднак хапіла нешта важнае ды пераехала яму па мухаморах, ажно той вырабіўся. Прагнуўся ён ураньні зьвязаным. Бачыць, жонка з сякерай у руках прамаўляе: «Ну што, кароль?» Мужыку сталася кепска ў дадацце ад бадуна. Жанчына ж паклала яго галавой на зэдлік ды накрыла падушкаю. Размахнула сякерай ды грукнула — але толькі

абушком па падлозе. Няглы п'янтос ня вытрываў напружаньня ды памёр ад разрыву сэрца. Дзеці бегалі вакол нябожчыка і паўтаралі: «Ура, караля забілі, караля забілі».

Таксама ад прапаршчыка. Бытавы сюжэт ператвораны ў бурлеск шэкспіраўскіх п'есаў. А во: пі, але не запівайся!

Сьляпая ярасьць

Нейкі мужык вярнуўся, як звычайна, дамоў і ўбачыў, што жонка сядзіць за сталом зь незнаёмым мужчынам. Стол жа быў сьвяточна аздоблены кветкамі, стравамі, каробкай з цукеркамі. Тамака ж стаяла і неадкараваная пляшка з шампанскім. У мужа адразу глуды закіпелі, ён прыняў госьця за жончынага палюбуйніка. Ён за нож, і зарэзаў бахура. Ды ўжо праз хвілю ярасць апала, і забойца зразумеў, што забіў колішняга аднаклясьніка, якога даўненька запрашаў у госьці. Вось ён і завітаў.

Запісана ад прапаршчыка. Не зважаючы на агульны трагізм гісторыі, апавядальнік падае яе жыццярэадасна. *Jedem das seinen* — як казалі нямецкія фашысты.

Сяргей Балахонаў

Замяталін супраць Мудрова

Бэстсэлерам беларускага андэграўнду на Полаччыне летась стаў апавед Вінцэся Мудрова «Іду на таран!» Напачатку ён быў надрукаваны ў «Калосьсі», пасля — у зборніку прозы «Зімовыя сны». Жанар гэтага твору можна акрэсьліць як трагікамэдыю. Сюжэт такі: паветраны шар з казачнымі малымі-карантышамі на чале з Знайкама, якіх выпадкова занесла ў Беларусь, зьбіваюць супрацьпаветраныя сілы краіны, палкоўнікі якой падпарадкоўваюцца прапаршчыкам з Генштабу Расеі. Выканаць пастаўленую задачу было ня так проста. У адказную хвіліну выпрабаваньня надзейнасьці паветранага шчыта, які абараняе СНГ ад НАТО, раптам склалася няпростая сытуацыя: з-за недахопу паліва, якое вайсковыя тарбахваты прадалі налева, немагчыма скарыстаць моц ВВС. Вынаходлівыя афіцэры беларускай СПА знаходзяць іншы мэтад абясшкодзіць «праціўніка»... Чытачы параўноўвалі «Іду на таран!» з «Чонкінам» Вайновіча.

Сытуацыя з чытачамі ў Беларусі асабліва. Кожны на пералік — дарагі і люблены. На пачатку 2000 году стала вядома яшчэ пра аднаго чытача наваполацкага прызіка, адмысловага і «ўдумлівага». Замяталіна. Пасьля таго, як 55-ы нумар «Крыніцы» надрукаваў апавяданьне Мудрова «Гарачае лета 00-га», новую рэдактарку выданьня Галіну Булыку «прыўрадаваў» чытач выклікаў у свой кабінэт. Каб падзяліцца ўражаньнямі аб працытаным. Карацей, Мудрова больш друкаваць у «Крыніцы» ня будзе. Але, дзякуй Богу, ёсьць недзяржаўныя выданьні. Замяталін зачэпіў гонар Мудрова, у адказ Мудроў напісаў чатыры новыя апаведы, якія ўжо ўсе разабраныя па недзяржаўных часопісах.

Алеся Аркуш

Гайке Рушмайер (1989/90, алеі)

Новы нумар «Фрагментаў» можна набыць на сядзібах ТБМ і БНФ.

СТО БЕЛАРУСКІХ КНІГ XX СТАГОДЗЬДЗЯ

Насуперак прагнозу, назвы кніг у рэдакцыйнай пошце ня толькі паўтараюцца, але ўвесь час дадаюцца новыя. Нягледзячы на тое, што агульны рэдакцыйны сьпіс дасягнуў ужо васьмі з паловай сотняў.

Сяржук Лісічонак зь Менску даў характарыстыку кожнай з прапанаваных ім кніг:

«Заўсёды пільна сачу за Вашымі 100 лепшымі кнігамі XX ст. Цудоўная рэч. Дапамагае адшукваць самае каштоўнае, што мусіць быць прачытана зь беларускай літаратуры.

Перш за ўсё ў маім сьпісе стаіць Караткевіч зь ягонымі «Каласамі». Для мяне гэтая кніга мае эпахальны характар, падзяляючы жыццё на дзьве часткі: маўклівы сорам за Беларусь і нацыянальнае абуджэньне. Памятаю, як быццам бы разарвалася бомба ў душы, як запалала зыркiм полымем пагарда да беларускага і як на яе месцы ўзнікла адчуваньне гонару за Краіну, за Культуру і Гісторыю. Для мяне «Каласы» — кніга кніг».

Сяржук Лісічонак вучыцца на

юрыдычным факультэце, таму ўключыў у свой сьпіс і спэцыяльную літаратуру, якая ў апошнія гады зьявілася на беларускай мове — сучаснае выданьне «Статуту ВКЛ», кнігі Язэпа Юхо, «Крымінальнае права» ды іншыя.

Уладзімер Закрэўскі зь Менску дадаў «Нарачанскія сосны» Максіма Танка, кнігі паэзіі Аркадзя Куляшова і Леаніда Галубовіча, якія раней ня згадваліся.

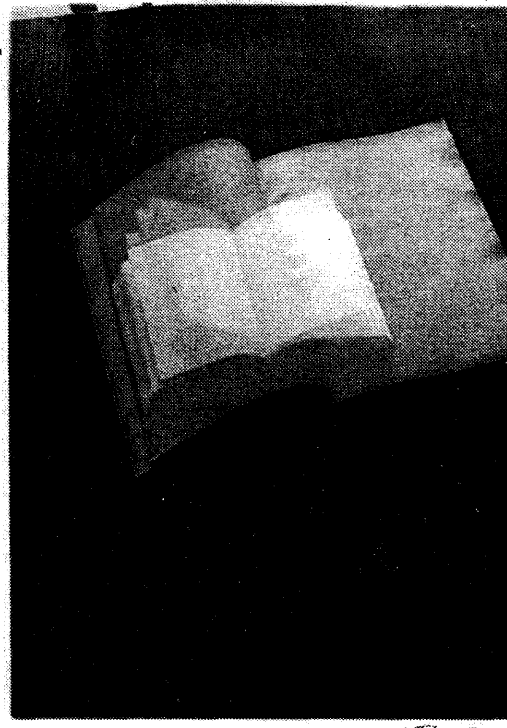
А Вячка Васіленак зь Менску ўпершыню назваў нядаўнюю кнігу Янкі Брыля «Вячэрняе».

Спадар Вячка піша: «У савецкія часы выкладаньне гісторыі ў школе было такое, што малады чалавек, скончыўшы гэтую самую школу, быў упэўнены, што Беларусь з часоў нэаліту і аж да XXV зьезду КПСС была неад'емнай часткай СССР. Таму асабіста на мяне найбольшае ўражаньне зрабілі кніжкі, у якіх можна было даведацца пра сапраўдную мінуўшчыну Бацькаўшчыны. І першай з такіх кніжак стала «Рэха даўняга часу» Пазьняка. Адносіны ж з Купалам, Коласам, Мележам крыху папсаваныя той самай школь-

най праграмай, ды і самім выкладаньнем. Разумею, што гэта не нармальна і спадзяюся, што зь цягам часу становішча выправіцца. Наогул жа найлепшай беларускай кнігай усіх часоў лічу «Тараса на Парнасе» і «Энэіду навыварат». Але гэта XIX ст. і, напэўна, тема для асобнае размовы».

Уладзімер Ермаловіч з Барысава дадаў свой голас за вядомыя кнігі, якія ўжо ёсьць у нашым сьпісе. А спадар Хрыстоўскі зь Менску згадаў неназванае «Чужое неба» Барыса Сачанкі.

Юрась Чаранкоў з Мазыры свой рэйтынг кніг складаў пад уражаньнем толькі што прачытанага рамана Кастуся Акулы «За волю». А пэнсіянэр Антон Станчык са Станчыкаў Ляхавіцкага раёну назваў (упершыню) Буквар, а таксама кнігі В.Гардзея, М.Купрэва, В.Праскурава, Хв.Шынкле-

Фота Міхала Бараньні

ра. У прыпісцы да свайго ліста спадар Антон кажа: «Гэтыя кнігі зрабілі найбольшае ўражаньне на мяне. А сто кніг я мо і не прачытаў за ўсё жыццё».

Дзякуем усім, хто бярэ ўдзел у нашым рэйтынгу і заклікаем усіх астатніх — пішыце. Чым больш будзе сьпісаў, тым больш аб'ектыўную карціну мы ўсе ўбачым сёлета на Каляды.

Крыт.

СТО ТВОРАЎ

Багдановіч М. Вянок (54)
Караткевіч Ул. Дзікае паляваньне караля Стаха (48)
Быкаў В. Знак бяды (41)
Караткевіч Ул. Каласы пад сярпом тваім (40)
Колас Якуб. Новая Зямля (40)
Сагановіч Г. Невядомая вайна (39)
Караткевіч Ул. Чорны замак Альшанскі (37)
Ермаловіч М. Старажытная Беларусь (35)
Купала Янка. Спадчына (34)
Тарашкевіч Б. Беларуская граматыка для школаў (33)
Геніюш Л. Сповідзь (32)
Ластоўскі В. Кароткая гісторыя Беларусі (31)
Мележ І. Людзі на балоце (31)
Колас Якуб. На ростанях (30)
Быкаў В. Сотнікаў (29)
Ігнатоўскі У. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі (29)
Маўр Янка. Палескія рабінзоны (29)
Арлоў Ул. Таямніцы полацкай гісторыі (28)
Караткевіч Ул. Хрыстос прызямліўся ў Гародні (28)
Смоліч А. Геаграфія Беларусі (28)
Чаропка В. Імя ў летапісе (28)
Аляхновіч Ф. У кіпчорох ГПУ (27)
Тарасаў К. Памяць пра легенды (27)
Арсеньнева Н. Пад сінім небам (26)

Купала Янка. Жалейка (26)
Ермаловіч М. Па сьлядах аднаго міту (25)
Быкаў В. Альпійская баляда (24)
Караткевіч Ул. Зямля пад белымі крыламі (24)
Турунак Ю. Беларусь пад нямецкай акупацыяй (24)
Энцыклапедыя гісторыі Беларусі (24)
Быкаў В. Сьцяна (23)
Гарэцкі М. Рунь (23)
Колас Якуб. Сымон-музыка (21)
Ластоўскі В. Падручны расейска-крыўскі (беларускі) слоўнік (21)
Архітэктура Беларусі. Энцыклапедыя (19)
Віцьбіч Юрка. Плыве з-пад сьвятое гары Нёман (19)
Гарэцкі М. Дзьве душы (18)
Гарун Алесь. Матчын дар (17)
Геніюш Л. Ад родных ній (17)
Гілевіч Н. Родныя дзеці (17)
Цётка. Хрэст на свабоду (17)
Акула К. Змагарныя дарогі (16)
Дайнека Л. Сьлед ваўкалака (16)
Доўнар-Запольскі М. Гісторыя Беларусі (16)
Купала Янка. Тутэйшыя (16)
Мысьліцелі й асьветнікі Беларусі (16)
Разанаў А. Вастрыё стралы (16)
Ткачоў М. Замкі Беларусі (16)
Беларусь. Энцыклапедычны даведнік (15)

Гарэцкі М. Гісторыя беларускай літаратуры (15)
Кіпель В. Беларусы ў ЗША (15)
Тарасаў К. Пагоня на Грунвальд (15)
Адамовіч А., Брыль Я., Калеснік Ул. Я з вогненнай вёскі (14)
Алексіевіч С. У вайны не жаночае аблічча (14)
Быкаў В. Аблава (14)
Калубовіч Аўген. Крокі гісторыі (14)
Ластоўскі В. Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі (14)
Цьвікевіч А. «Западно-руссизм» (14)
Абдзіраловіч Ігнат. Адвечным шляхам (13)
Мрый А. Запіскі Самсона Самасуя (13)
Найдзюк Я. і Касяк І. Беларусь учора і сьняня (13)
Сямашка Я. Армія Краёва на Беларусі (13)
Дайнека Л. Меч князя Вячкі (12)
Карскі Я. Беларусы (12)
Караткевіч Ул. Быў. Ёсьць. Буду (11)
Караткевіч Ул. Нельга забыць (11)
Станкевіч А. Родная мова ў сьвятынях (11)
Этнаграфія Беларусі. Энцыклапедыя (11)
Адамчык В. Чужая Бацькаўшчына (10)
Барадулін Р. Эвангелье ад мамы (10)
Вядзьмак Лысагорскі. Сказ пра Лысую гару (10)
Ілюстраваная храналёгія гісторыі Беларусі (10)

Беларусі (10)
Скарына. Энцыклапедыя (10)
Сто пытанняў і адказаў з гісторыі Беларусі (10)
Чаропка В. Уладары Вялікага княства (10)
Алексіевіч С. Цынкавыя хлопчыкі (9)
Археалёгія і нумізматыка Беларусі. Энцыклапедыя (9)
Каліноўскі К. Бел. кнігазбор (9)
Крапіва Кандрат. Байкі (9)
Лынькоў М. Міколка-паравоз (9)
Мележ І. Палеская хроніка (9)
Сыс А. Пан Лес (9)
Цётка. Скрыпка беларуская (9)
Брыль Я. Птушкі і гнёзды (8)
Быкаў В. У тумане (8)
Гілевіч Н. У добрай згодзе (8)
Крапіва Кандрат. Хто сьмяецца апошнім (8)
Купала Янка. Жыве Беларусь (8)
Менская вясна — 1996 (8)
«Наша Ніва». Факсыміле (8)
Некрасавіч С., Байкоў М. Беларуская-расейскі слоўнік (8)
Салавей Алесь. Няцукная краса (8)
Статут 1588. Сучаснае выданьне (8)
Танк Максім. На этапах (8)
Цітоў А. Гарадзкая геральдыка Беларусі (8)
Энцыклапедыя прыроды Беларусі (8)

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЕДАКЦЫЮ

С.Падокшын. С.Сокал. **Палітычная і прававая думка Беларусі XVI—XVII ст.** / Сэрыя «Гісторыя Бацькаўшчыны», дадатак да часопіса «Права і эканоміка». 2-е выданьне, дапоўненае. — Менск: 2000. — 120 с. — Наклад 280 ас. ISBN 985-442-028-6

Кніга выдаецца другога разу ў прызначаным студэнтам у якасьці дапаможніка.

С.Янчанка ды іншыя. **Слоўнік катэгорыяў эканамічнае тэорыі.** / Сэрыя «Эканоміка», дадатак да часопіса «Права і эканоміка». — Менск: 1999. — 288 с. — Наклад 200 ас. ISBN 985-6194-99-9

Слоўнік у пэўнай ступені скалькаваны з расейскае мовы. Шмат тэрмінаў выклікаюць пытаньне: ці існуюць аўтары пільнавацца жывое беларускае мовы, ці ўсё ж арыентаваліся на «нормы» савецкага часу? Што да зьместу, дык можна сустрэць і гэткае (с.118): «Манэты, што сёньня знаходзяцца ў абарачэньні, адбіваюцца з 1961 году».

Замовы. / Укладальнік Н.Гілевіч; Мастак Г.Грак. — Менск: Беларускае таварыства «Кніга», 2000. — 172 с., іл. — Наклад 1000 ас. ISBN 985-6605-01-6

Лепшыя ўзоры беларускіх замов у сучасных запісах зьмешчаныя ў маленечкай кніжцы. Ніл Гілевіч піша ў прадмове: «Слова ў замове надзеленае магічнай сілай. З гэтага, значым, і пайшла ў свет, у жыццё людзей паэзія».

М.Бобрык. **Як разбуралі цэрквы.** — Менск: 1999. — Наклад 200 ас. — 38 с.

Апавяданьне, як пры канцы 1930-х на Беласточчыне палкі кавалі праваслаўныя прыходы й перабсталёўвалі цэрквы пад касьцёлы.

Вяртаньне да сваіх: Станіслаў Грынкевіч, Франук Грынкевіч, Уладзіслаў Казлоўшчык. Прадмова, укладаньне й камэнтары С.Чыгрына. — Беласток: Беларускі саюз у Рэчы Паспалітай, 1999. — 190 с.

Паэтычныя творы беларускіх нацыянальных дзялячоў міжваеннага часу ў Польшчы й пэрыяду нямецкай акупацыі 1941—44 г.

Крыўжа: Crivica, Baltica, Indogermanica. N1 (3), 1998. — Менск, 1998.

Зь вялікім спаўненьнем толькі цяпер выйшаў трэці нумар гэтага выданьня. Тэксты

Ў.Лобача «Чараўніцтва ў Беларусі на тле сярэднявечных судовых працэсаў», Ф.Клімчука «Да вытокаў фармаваньня ўсходнеславянскіх народаў», В.Губінай «З гісторыі вывучэньня беларуска-балтыйскіх сувязяў», С.Санька. Да кожнага тэксту падаюцца рэзюмэ па-ангельску й па-нямецку.

А.Казлоў. **Нязгашаная свечка:** Аповесці. — Менск: Мастацкая літаратура, 2000. — 222 с. — Наклад 1300 ас. ISBN 985-02-0070-7

Якуб Колас. **Мой родны кут:** Паэзія/ Укладаньне і ўступнае слова Р.Барадуліна. Для сярэдняга й старэйшага школьнага веку. — Менск: Мастацкая літаратура, 2000. — 383 с. — Наклад 6000 ас. ISBN 985-02-0210-6

Л.Ручка. **Пазаклясная праца на беларускай літаратуры:** Дапаможнік для настаўнікаў. — Менск: Мастацкая літаратура, 2000. — 165 с. — Наклад 7300 ас. ISBN 985-02-0230-0

А.Міцкевіч. **Вершы і паэмы/ Укладальнікі А.Клышка і К.Цьвірка; Прадмова А.Лойкі.** — Менск: Мастацкая літаратура, 2000. — 279 с. — Наклад 2500 ас. ISBN 985-02-0481-8

Зборнік лепшых школьных

твораў зь беларускае літаратуры/ Аўтар-укладальнік А.Фралоў ды іншыя. — Менск: Юніпрэс, 2000. — 224 с. — (Усё для школы). — Наклад 11000 ас. ISBN 985-6588-18-9

Сабраныя лепшыя творы зь беларускае літаратуры вучняў 6 — 11 класаў.

Беларуская мова ў табліцах і схемах: Навучальны дапаможнік для вучняў старэйшых класаў сярэдняе школы/ Г.Валочка, Я.Лаўрэль, В.Красьней ды інш. — Менск: ТАА «Юніпрэс», 1999. — 192 с. — Наклад 5000 ас. ISBN 985-6588-16-2

Срэбны дождж. Пераклады з ангельскамоўнае паэзіі А.Таболіч. — Менск: Беларускі калегіум, 1999. — 112 с. — Наклад 500 ас. ISBN 985-6318-45-9

Ангельскія паэты ў арыгінале й перакладзе ў беларускую мову паўстаюць дзякуючы руплівай працы Алены Таболіч — аўтаркі «Ангельска-беларуска-расейскага слоўніка» (1989) і «Кішэннага ангельска-беларуска-расейскага слоўніка» (1995). Рэдактары кнігі Міхась Скобла й Лявон Баршэўскі.

Агляд кніг падрыхтаваў Віктар Мухін

РЭЙТЫНГ аўтараў 11
(паводле сьпісу
«Сто кніг XX ст.»)

Караткевіч Уладзімер 219
Быкаў Васіль 177
Купала Янка 118
Колас Якуб 107
Гарэцкі Максім 80
Ластоўскі Вацлаў 74
Арлоў Уладзімер 64
Ермаловіч Мікола 60
Багдановіч Максім 57
Геніюш Ларыса 54
Чаропка Вітаўт 52
Мележ Іван 47
Тарасаў Кастусь 46
Сагановіч Генадзь 45
Гілевіч Ніл 43
Маўр Янка 38
Арсеньнева Натальля 35
Дайнека Леанід 35
Брыль Янка 33
Тарашкевіч Браніслаў 33
Адамовіч Алесь 32
Разанаў Алесь 31
Аляхновіч Францішак 29
Ігнатоўскі Ёсэвалд 29
Смоліч Аркадзь 28
Цётка 27
Алексіевіч Сьвятлана 26
Віцьбіч Юрка 26
Турунак Юры 24
Барадулін Рыгор 23
Гарун Алесь 20
Крапіва Кандрат 20
Шамаякін Іван 20
Акула Кастусь 19
Ткачоў Міхась 19
Доўнар-Запольскі Мітрафан 18
Чорны Кузьма 18
Глебус Адам 17
Далідовіч Генрых 17
Калеснік Уладзімер 17
Калубовіч Аўген 17
Танк Максім 17
Цітоў Анатоль 17
Вядзьмак Лысагорскі 16
Кіпель Вітаўт 16
Мальдзіс Адам 16
Станкевіч Ян 16
Дубоўка Уладзімер 15
Жылка Уладзімер 15
Лынькоў Міхась 15
Пазьняк Язэп 15
Станкевіч Адам 15
Адамчык Вячаслаў 14
Вядуля Зьмітрок 14
Касяк Іван 14
Мрый А. 14
Стральцоў Міхась 14
Цьвікевіч Аляксандар 14
Абдзіраловіч Ігнат 13
Адамовіч Славамір 13
Найдзюк Язэп 13
Сямашка Яўген 13
Карскі Яўхім 12
Лёсік Язэп 12
Улашчык Мікола 12
Іпатава Вольга 11
Лойка Алег 11
Сяднёў Масей 11
Грахоўскі Сяргей 10
Салавей Алесь 10
Сыс Анатоль 10
Каліноўскі Кастусь 9
Сачанка Барыс 9
Байкоў Мікола 8
Лукашук Аляксандар 8
Луцкевіч Антон 8
Некрасавіч Сьцяпан 8
Юхо Язэп 8
Ядвігін Ш. 8
Яновіч Сакрат 8
Буйло Канстанцыя 7
Бутрамееў Уладзімер 7
Гайдук Мікола 7
Карпюк Аляксей 7
Панчанка Пімен 7
Раманюк Міхась 7
Шчакапіхін Мікола 7
Запруднік Ян 6
Зарэцкі Міхась 6
Кісялёў Генадзь 6
Куляшоў Аркадзь 6
Пранчак Леанід 6
Сокалаў-Воюш Сяржук 6
Александровіч Сьцяпан 5
Каганец Карусь 5
Купрэў Мікола 5
Лыч Леанід 5
Макаёнак Андрэй 5
Мінкін Алег 5
Пташнікоў Іван 5
Рубанаў Уладзіслаў 5
Саверчанка Іван 5
Сваяк Казімер 5
Федарэнка Андрэй 5
Чыгрынаў Іван 5
Янкоўскі Фёдар 5

ЭЛІ І ЛЯГЕРЫ

Лічыцца, што ў сьвеце існуе больш за 6000 гатункаў пива. Кожнаму зь іх мусіць адпавядаць свой ды-зайн бутэлек, наклеек, бірке-геляў (кардонных кружкоў-падставак пад кудлі). Сапраўдныя фаварыты сусьветнага піўнога рынку вядуць свой пшма-тыва-ковы радавод. Роднасныя гатункі, блізкія па тэхналегіі вытворчасці, склад-ніках, смаку, складаюць піўны стыль — асноўныя стылі пива толькі пара дзясяткаў.

вытворцы і выжываюць, дык дзякуючы “непаспалітым”, разьлічаным на аматараў даражэйшых гатункаў.

Манапалізацыя часта нясе пагрозу нацыяналь-ным піўным стылям, стара-даўнім і спэцыфічным гатункам.

Сучасны піўны *mainstream* — гэта сьветлы лагер, як правіла, стылю *Pilsner* (тэарэтычна да гэтага стылю належала і савецкае “Жыгулёўскае” і ўсе яго сучасныя беларускія спадкаемцы). Ці ўсё ён зада-вальняе?

У СССР усё было ўніфікавана, і пива не было выняткам. Ва ўсіх кутках імперыі спахажуць прапагоўвалі ўсё тое ж “Жыгулёўскае”, прытым гэта не гарантавала адзінаства тэхналегіі нават на адным і тым бровары. Нічым не магла пахваліцца і пад-савецкая Беларусь. Але ж многія ста-годзьдзі тэхналегія пиваварства і культура спажывання пива ў Беларусі разьвіваліся ў адпаведнасьці з эўрапейскімі модамі. Вялікае Княства адчувала моцны ўплыў нямецкіх пиваварных традыцыяў, яны спляталіся з больш старажытнымі сла-вянскімі і балцкімі.

Традыцыйна піўныя стылі падзяляюць на дзьве вялікія групы ў залежнасьці ад спосабу фермэнтацыі: *эль* (анг. *ale*) і *ля-гер*. Першы, як правіла, цямнейшы і мац-нейшы, але не заўжды — бываюць цём-ныя лагеры і сьветлыя элі. Галоўнае ад-розненьне ў іншым: пры вырабе элю фер-мэнтацыя, або брадзжэнне (ператварэньне цукраў соладу ў сьпірт) адбываецца дзяку-чы натуральным дражджам, пры пака-вочных тэмпературах і параўнаўча хутка (звы-чайна ўвесь тэхналягічны цыкл займае каля двух тыдняў). Дрожджы пры гэтым дзейнічаюць у сусьле зверху, таму такую фермэнтацыю называюць верхняй. Лагеры ж (*lager*, ад ням. *lagern* — “захоўваць”) ат-рымліваюць пры нізкіх тэмпературах (4—10 °C) са значна даўжэйшым перыядам фер-мэнтацыі — часам да году! Пры гэтым най-большую актыўнасьць дрожджы выяўля-юць на дне — таму кажуць пра ніжнюю фермэнтацыю. Большасць гатункаў пива, прытым амаль усе гатункі, якія можна зварыць у хатніх умовах, такім чынам, адносіцца да элю. Толькі ў апошнія 150 гадоў, дзякуючы вынаходніцтвам спачат-ку баварскіх, а затым чэхскіх і дацкіх пива-вараў, пива пачалі масава варыць пры нізкіх тэмпературах, і з разьвіццём сучас-най халадзільнай тэхнікі лагеры, больш прыстасаваныя для масавай вытворчасці, амаль аўсім выпеснілі традыцыйныя элі.

Гісторыя лагераў таксама сягае ў глы-бокую даўніну. Першыя лагеры варыліся выключна зімой. У Нямецчине самым вядомым сярод іх было *Märzen*, названае так таму, што з аднаго боку, варылася ў сака-віку (*März*), апошнім месцы, калі можна было праводзіць фермэнтацыю пры нізкіх тэмпературах, а з другога, молатаму сола-ду было калі з восені як сьлед вылежацца. Да таго ж, крынічная вада ў сакавіку мае найменшую жорсткасьць і лужнасьць, а якасьць вады — ці не галоўная ўмова для варкі добрага пива. Традыцыйны *Märzen* мае мядзяна-чырвоны ці чырвона-карычневы колер, мацунак каля 5,5—6% і лёгкі солада-выя слодыч. Зваранае ў сакавіку пива (вядомае ў Беларусі XVI—XIX ст. як “марцовае” — пра яго пісаў яшчэ Баршчэўскі ў «Шляхціцу Завальню») было найбольш трыва-лым і захоўвалася ў хо-ладных сутарэньнях да лета.

Сучаснай піўной інду-стрыі ўласціва канцэн-трацыя вытворчасці ў ру-ках усе меншай коль-касьці буйных манаполі-яў, якія выпяцьяюць з рынку дробных вытвор-цаў. Калі «незалежны»

Гэты “піўны Рэнэсанс” абпіраўся на дапамогу не гіганцкіх манаполіяў, а ў пер-шую чаргу мікрабровараў, якія ў апошнія тры дзесяцігодзьдзі ўпарта змагаюцца з гігантамі за спахажуць. Мікрабровары ўжо зьяўляюцца і ў нас — піанэрам тут рас-таран “Ракаўскі бровар” у Менску. Але не ва ўсіх і гэтых броварах падтрымліваюць са-праўды нацыянальныя традыцыі.

Дый ня кожная краіна можа пахвалі-цца “аўтахтонным” піўным стылем. Так, у Польшчы толькі градзіскае пива з-пад По-знані можа быць аднесена да самастойна-га стылю, які сапраўды нідзе больш не су-стракаецца. Гэтае закурэлае пива “верхняй” ці “дэплай” фермэнтацыі (г.зн. эль) з пшан-іцы нейкім чынам перажыло ўсе сацыяль-ныя і тэхналягічныя перавароты і зараз, як і стагодзьдзі таму, застаецца гонарам польскіх пивавараў. Самі сабою складнікі тэхналегіі градзіскага не зьяўляюцца сак-рэтамі. Здаўна вядомы піўны стыль *Rauchbier* (ад ням. *Rauch* — “дым”) — за-курае пива, асабліва папулярнае ў Франконіі (Паўночнай Баварыі), багатай калісьці на букавыя лэсы. Яно варыцца з соладу, за-курае ў дыме ад букавых дроваў, што пры-дае яму пэўны прысмак ванільны. Таксама вядомыя ў розных краінах гатункі пива, якія варацца з дадаткам або выключна з пшаніцы — баварскае *Weizenbier*, флян-дзкае *Witbier* ці папулярныя ў ЗША най-ноўшыя *Wheat beers*. Але ўнікальным гра-дзіскае пива робіць менавіта гэтае спалучэ-не традыцыяў *Rauchbier* і *Weizenbier*, якое

да таго ж застаецца няз-менным пятам некалькіх стагодзьдзяў. Найбольш размаітых піўных сты-ляў захавалася ў невялі-кай Бэльгіі — лямбікі, гэзы, трапісцкія элі... І за кожным стаіць даўняя гісторыя, лёсы людзей, адмысловы этыкет, ры-туалы, міты, забавоны — цалы складаны культ.

Варта спыніцца на тых са стыляў, якія ма-юць дачыненне да Бела-русі. Наступны нарыс будзе пра славуці калісьці *портэр*.

Алесь Белы, bely@infonet.by

ЛІЦЬВІНЫ ЗАПРАШАЮЦЬ ДА СУПРАЦОЎНІЦТВА

кразнаўцаў, гісторыкаў, этнографу, журналістаў; аматараў і прафэсіяналаў;

з гарадоў: Горадня, Баранавічы, Маладэчна, Ліда, Брасьце, Пінск, Слонім, Наваградка, Ваўкавыск, Сморгонь, Стоўпцы, Нясьвіж, Ашмяны, Вяліка, Глыбока, Валожын і з навакольных — для ўсёбакавай працы над тэмай: «Этнакультурныя, гістарычныя,

палітычныя і эканамічныя асаблівасьці Заходня Беларусі як былое мэтраполіі ВКЛ. Заходнія беларусы і ліцьвіны». Магчыма аплата за працу па сумяшчальніцтве і на сталой аснове. Тэл. (172) 214-2039 (з 9 да 18) Пэйджар (172) 207-0000 аб.6663

Веруй у спадаро Ісуса Хрыста, і будзеш збаўлены ты і ўвесь дом твой. Дзеянні 16:31

БЕЛАРУСКАЯ ЭВАНГЕЛЬСКАЯ ЦАРКВА:
штоднядзельна ў Менску а 17-й гадзіне:
вул. Любімава 21-56, тэл.: 279-71-31, 270-89-87;
штоднядзельна ў Асіповічах аб 11-й гадзіне:
вул. Ленінская 40, тэл.: 20-840.

Калі Вы хочаце, каб Вашае дзіця навучалася ў школе або выхоўвалася ў дзіцячым садку ПА-БЕЛАРУСКУ, тэлефануйце: удзень: 284-85-11 увечары: 283-24-10 (20.00—22.00)

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ВІТАНЬНІ

Валерка Сімончык, вінушы цябе з Днём народзінаў, зычу, каб ты не выракалася мовы нашай беларускай, каб ня ўмерці. Твой сябра Алесь 22 красавіка СІМБ 3 гадзі! Вінушым яго першаства-ральніку — Ян Беларусі і Рамана з-пад Салігорска. Ня ўмерці вам. Нацыяналісты Васілішка, я ўсміхнуўся — атрымаўся грываса болю і адчаю. Калі вам усім стала сьвятлей, магу паўта-рыць. Уладзімер

КАНТАКТЫ

Сымпатычная дзяўчына з вышэйшай адукацыяй паз-наёміцца з маладым чалавекам (за 25) бяз злосных звычак. 247500, Гомельская вобласць, Рэчыца-7, а/с 78. Алёна

Мы ўдасканальваем сваю мову, веды роднай гісто-рыі і культуры, вандруем па краіне, чымін яшчэ шмат чаго. Туліцца да нас, і вам будзе добра. Кожны пер-шы і трэці чацьвер месяца а 18.30 (Румянцава, 13) Буду рады зьвесткам пра Грунвальдзкія мерапры-емствы. А/с 23, Менск-95, auchynnuk@yahoo.co.uk (Андрусь)

Дапамагу знайсці сяброў па ліставаньні ў любой краі-не сьвету. Ад Вас каарта са зьв. А/с 33, 220134, Менск-134

Браты-беларусы, мы сёньня творым будучыню. Якая яна будзе, залежыць ад нас. Т.: 211-00-00, аб. 83602 Вольная Радзіма — гэта для нас! Лістуйце! А/с 40, 210033, Віцебск

Кнігі, пэрыёдыкі

Абмен самвыдагам. А/с 38, Наваполацк-6, 211440

Зьбіраю Архіў беларускага незалежнага друку Набу-ду выданьні 1988—2000 г. Т.: 213-49-83 (х.), 283-26-62 (пр.). Алесь Жадаю прыдбаць часопіс «ARCHER», любы нумар. За грошы! 231304, Гарадзеншчына, Лідскі раён, п/а Ган-чары, в. Агароднікі

Выйшла кніга вершаў Ігара Лосіка «Маладзік» (сэ-рыя «Беларускі кнігазбор»). Набываецца: 284-85-11

Кніга «Беларуская Амэрыка» прадаецца ў кнігарні ст. мэтро «Плошча Перамогі»

Куплю кнігі Л.Геніюх «Сповідзь», Я.Кулапа (т.1, 2; 1995—96 г.); спойнікі В.Ластоўскага, М.Байкова і С.Некрасавіча, Я.Станкевіча, граматыку Б.Тарашке-віча. Т.: 258-43-54

Куплю кнігі: маст. літ-ру (У.Караткевіч, М.Гарэцкі, М.Баг-дановіч і інш.); гіст. літ-ру (М.Ермаловіч, М.Ткачоў і інш.). Т.: 258-43-54

Куплю «Энцыклапэдыю гісторыі Беларусі» (т.3), «Эн-цыклапэдыю прыроды Беларусі», «Энцыклапэдыю літа-ратуры і мастацтва Беларусі». Т.: 283-27-34

Куплю 1—4 тамы Поўнага збору твораў Янкі Купалы. Т. у Віцебску: (0212) 61-16-51, Павел

Тэрмінова куплю ці пазычу падручнік Г.Штыхава «Гісторыя Беларусі» для 10-й класы (2-я частка). Т.: 260-25-73, Альця, Зьмітро

Набудо «Энцыклапэдыю гісторыі Беларусі» (т.1—4). Т.: 283-29-39 (увечары), Ірына Краіна на рэстанцы — шукайма шляхоў разам! Газэта «Gardarika» — аналітычнасьць, грунтоўнасьць, роз-набаковасьць. У спрэчках нараджаецца ісьціна. А/с 188, 220082, Менск

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Ганьне С. з Койданава. Славамір паехаў на год у Амэрыку, лістуйце туды. Вользе І. зь Менску. Курсы добрай беларускай мовы вядзе Вінцук Вячорка. Іхны расклад можна даведацца ў ТБМ (Румянцава 13, тэл. 213-43-52).

Кастусю К. зь Менску. Нязгодны з вашым падзелам рэлігіяў на «пазытыўныя» і «негатыўныя». Пошук «аптымальнай нацыянальнай рэлігіі» аддае рыторыкай. Калі нейкае вызнаньне гістарычна існавала ў Беларусі, прызнае беларускую дзяржаўнасьць і карыстаецца беларускай мовай, яно нацыянальнае. І чым не аптымальнае? Асцераж-ней з асобамі. Вы іншы раз пад уплывам жо аднаго якога ўражаньня гатовыя выставіць на суд чытачоў і прыватнасьці жыцьця вядомых людзей, і імпульсіўныя ацэнкі іхнай дзейнасьці. А нехта з іх ужо ў турме — за Беларусь — пасядзеў, і адно гэта ўжо ёсьць падстава, каб дараваць ім вельмі многае.

Галіне Р. зь Менску, У.С. з Гомеля, Г.С. з Паставаў, Віктару А. зь Менску. Вам не спадабаліся «Дайны», Вам — «Сабачыя гісторыі», Вам — «Аб мястох крывіцкіх...», а Вам — гутарка зь Ермаловічам. Але ёсьць многа тых, хто захоплена сочыць за казкамі сабачага жыцьця, цешыцца здаровым эратызмам народных «Дайнаў» і рэнэсанснага «Зду-бавецтва», адкрыў для сябе М.Ермаловіча. Выказвайце свае незадавальненьні ў грунтоў-ных крытычных артыкулах, наспрабуйце разабрацца ў прычынах свайго пачуцьця — чаму гэтае, а ня тое. Тады мы прыслухаемся і надрукуем. Іначай трэба паважаць «зако-ны сужыцтва» ў межах адной газэты. Сёньня газэта ў Беларусі многа, а такая чыста беларуская, як «Наша Ніва» — адна. З гэтага выходзіць, што «НН» чытаюць беларусы самых розных перакананьняў, густай, веку, веры. І пішуць таксама. Значыць, неадмен-на будзе ў кожным нумары нешта, што некаму не падабаецца. Але трэба ставіцца цярліва да густаў інашай часткі аўтараў і аўдыторыі. Па большае ў Беларусі Беларусі, паўстане 10 такіх газэтаў, як «НН», кожная для свайго кола, і кожны чытач знойдзе сваю. Але цяпер «НН» адна, і гэта дае нам унікальную магчымасьць вучыцца плураліз-му і дасканаліць майстэрства карэктнай дыскусіі.

«Наша Ніва» незалежная газэта, заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991. Галоўны рэдактар Сяргей Дубавец. Рэдактар выпуску Андрэй Дынько. Мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі. Сакратар-рэдактар Алесь Андрэа-Мажук. Дызайн-макет Лявон Раманчык. Выдавец: рэдакцыя газэты «Наша Ніва». Заснавальнік Павел Жук. Адрас для донісаў: 220050, Менск, а/с 537. Тел/факс: (017) 227-78-92. E-mail: niva@user.unibel.by Http://members.xoom.com/Nasa_Niva. © НАША НІВА. Спамылка на «Нашу Ніву» абавязковая. Наклад 3774. 6 палос фарматам А2. Нумар падпісаньні ў дру-20:50, 16.04.2000. Друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, праспект Францішка Скарыны, 79. Замова № 1902. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт субодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі перыядычнага выданьня № 581 ад 4-га ліпеня 1996 г., выдадзенае Дзяржаўным камітэтам па друку Рэспублікі Беларусі. Юрыдычны адрас: г. Менск, пр. газэты «Известия», д. 8, кв. 173. Дысплётарская-рэдакцыйны адрас: Менск, Бабруйская, 19/38

НАША НІВА

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНАЙ АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (ня больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкст

Імя і прозьвішча
Адрас, тэлефон